

ŽIVOT

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS

č. 11 (557)
CENA 2.20 zł

NOVEMBER/LISTOPAD 2004

Pochvalen bude
Ježiš Kristus
Roku 1908

Storočnica
tribšského kostola

NOVÝ MOST V BRATISLAVE

Pápežský deň v Repískach

SLOVENSKÍ HISTORICI
NA SPIŠI

Redakcia Života má dobrý styk s našou školskou mládežou, medzi ľiným aj vďaka rôznych súťažiam, uverejňovaným na stránkach nášho časopisu. Veľkú obľubu si získala najmä výtvarná súťaž, ktorej sa zakaždým zúčastňuje niekoľkost žiakov. Pomerne často navštevujeme najmä školy, kde sa vyučuje slovenčina, bud' pri príležitosti odovzdávania cien výhercom našich súťaží, ako na našom zábere. O našej poslednej návštive v jurgovskej škole píšeme na str. 8-9.

Foto: A. Klukošovská

V číslе:

Storočnica tribšského kostola.....	3-4
Môj sen	4
Horčičné zrnko...	5
Plní optimizmu	6
Zaširová svadba	7
Prázdninové dozvuky.....	8-9
Remeselník z Chyžného.....	9-10
Nový most v Bratislave.....	10-11
Uverejniť celú pravdu, alebo sa obesiť' (4).....	12-13
Pápežský deň v Repiskách.....	14-15
Na návšteve v Dolnej Zubrici.....	15-16
Spomienka na učiteľov.....	17
K otázke vzniku goralských nárečí na Spiši.....	18-19
Slovenskí historici na Spiši.....	20-21
Povedky na voľnú chvíľu.....	22-23
Krempachy '2004.....	24
Kašubská konferencia.....	25
Citatelia - redakcia.....	26-28
Poľnohospodárstvo.....	29
Mladým - mladším - najmladším	30-31
Odchod majstra.....	32
Učíme sa pliest'.....	33
Naša poradňa	34-35
Psychozábava humor.....	36-37
Zaujímavosti.....	38

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7 tel. 633-36-88,
e-mail: zivot@tsp.org.pl, www. tsp.org.pl

Wydawca:

TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE, ZARZĄD GŁÓWNY
SPOŁOK SLOVÁKOV V POLSKU, ÚSTREDNÝ VÝBÓR
31-150 KRAKÓW, ul. św. Filipa 7
tel.: 632-66-04, tel./fax: 634-11-27, e-mail: zg@tsp.org.pl

*Zrealizowano przy pomocy finansowej
Ministerstwa Kultury*

Redaktor naczelny: JÁN ŠPERNOGA

Zespól: Agáta Klukošovská, Ivan Kuruc

Spoleczne kolegium doradcze: Žofia Bogačková,
Jerzy M. Bożyk, Maria Glodasiková, František Harkabuz,
Žofia Chalupková, Bronisław Knapčík, Lídia Mšalová

Skład: Redakcja Život

Łamanie i druk: Drukarnia TSP, 31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty:

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje Zarząd Główny w Krakowie w terminach: do 30 listopada na I kwartał, I półrocze oraz cały rok następny; do 15 czerwca na II półrocze roku bieżącego lub bezpośrednio wpłatą na konto:

BANK POLSKA KASA OPIEKI S.A. III/O KRAKÓW 36-1240-2294-1111-0000-3708-6972
Prenumeratę czasopisma można zacząć w każdej chwili.

Cena prenumeraty dla kóf i oddziałów Towarzystwa:
1 miesiąc - 2,20 zł, półrocznie - 13,20 zł, rocznie - 26,40 zł

Cena prenumeraty zagranicznej jest wyższa o 100%.

Do ceny prenumeraty indywidualnej dolicza się koszty wysyłki.

Nie zamówionych tekstu, rysunków i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótów oraz zmian tytułów nadesłanych tekstów.

Redakcja nie odpowiada za treść materiałów pozaredakcyjnych, nie zawsze zgodnych z poglądami redakcji.

Nakład 2300 egz.

STOROČNICA TRIBŠSKÉHO KOSTOLA

HLAVNÝ OLTÁR

Tribš je farnosťou zasvätenou sv. Alžbete Uhorskej, ktorá sa narodila roku 1207, pravdepodobne v Bratislave a zomrela 17. novembra 1231. Bola dcérou uhorského kráľa Ondreja II. a jeho manželky Gertrúdy, pochádzajúcej z Bavarska. Už ako diet'a bola z politických dôvodov prisľúbená durínskemu zemskému grófovi Ľudovítovi IV., ktorý bol vtedy tiež len diet'at'om. Mal osem rokov. Malá snúbenica žila do štvrtého roku na rodičovskom kráľovskom dvore, od kiaľ ju roku 1211 previezli do sídla jej snúbenca, na zámok vo Wartburgu v Durínsku. Len čo Alžbeta dovršila 14 rokov, vydala sa za Ľudovíta. Mladí manželia si dobre rozumeli a žili šťastne. Narodili sa im tri deti: syn Herman, neskôr otcov nástupca, Sofia, neskôršia brabantská knažná a Gertrúda, ktorá sa stala rehoľníčkou a je uctievaná ako blahoslavená.

Alžbeta bola veľmi nábožná, oddaná Cirkvi a žila jednoducho. Užívala sice kniežací majetok, no nie pre seba, ale pre

chudobných a chorých. Jej život bol zreteľne poznačený ideálmi sv. Františka Assiského, k čomu prispel aj jej dlhoročný spovedník z františkánskej rehole. Nie je však isté, či bola priamo členkou tretieho radu sv. Františka, ako to uvádzajú niektoré staršie pramene. Grófovi príbuzní sa krivo pozerali na Alžbetino počínanie, ale manžel Ľudovít si ju vázil, úprimne ju miloval a neprekážal jej v spôsobe jej života a dobročinnosti. V júli 1227, po šestročnom manželstve, jej manžel zomrel v južnom Taliansku počas križiackej výpravy. Alžbeta vtedy čakala narodenie dcéry Gertrúdy. Keď sa narodila, manželovi príbuzní jej zobraťali deti, odmietli uznáť jej dedičské práva a vypovedali ju z Wartburgu. Z kňažnej sa stala žobráčka. Naštastie sa jej ujali spríbuznená abatiša a biskup, ako aj posledný spovedník Konrád z Marburgu, ktorý jej vymohol istý majetok z dedičského podielu. Alžbeta ho venovala na vybudovanie nemocnice v Marburgu, kde potom slúžila chorým. Zomrela ako 24-ročná. Už štyri roky po smrti ju pápež Gregor IX. vyhlásil za blahoslavenú.

Sv. Alžbeta Uhorská je patrónkou chorých, trpiacich, žobrákov, pekárov, ale aj rôznych reholných a svetských rádov. Uctieva sa 17. októbra a vtedy sú hody aj v tribšskej farnosti. V tento deň je v obci veľmi rušno, keďže sa schádzajú príbuzní, známi a ľudia z okolitých obcí. Je to jeden z významnejších sviatkov vo farnosti, ktorá prednedávnom oslávila 100. výročie posvätenia farského kostola. Pri tejto príležitosti sa 13. júna t. r. konala v Tribši veľkolepá slávnosť, ktorej sa zúčastnili zástupy veriacich z blízkeho, ale aj ďalekého okolia, medzi nimi aj zástupcovia obecných, gminných a okresných úradov. Slávostnú sv. omšu celebroval biskup Józef Wesołowski z Kazachstanu s viacerými knazmi, medzi ktorými boli aj tribšskí rodáci Andrzej Waksmań-

Jubilujúci tribšský kostol

MÔJ SEN

Pamiatkový drevený kostol v Tribši

ski, Robert Lojek a Jozef Lojek z USA. Na slávnosť prišli aj tribšské reholné sestry Loretta Biziaková, Hiacynta Gronka a Joachima Domianová.

Kostol sv. Alžbety Uhorskej

bol postavený v rokoch 1900-1904 a v roku 1904 bol vyvätený. Jeho iniciatorom bol dlhoročný tribšský farár Michal Nyulassy (1870-1927). Do roku 1904 využívali Tribšania starý drevený kostolík, taktiež zasvätený sv. Alžbete. Nový murovaný kostol postavený v neogotickom slohu stojí hneď vedľa starého dreveného kostolíka. Z tohto kostolíka prestáhovali do nového kostola oltáre i iné zariadenie, v tom aj gotickú monštranciu, kalich, ba aj zvon z roku 1629. Hlavný oltár je barokový a pochádza zo 17. alebo 18. stor.. Nachádza sa na ňom socha sv. Alžbety v kráľovskom rúchu, ktorá dáva žobrákovi almužnu. Po obidvoch stranách oltára sú sochy svätých: zľava Heleny a kráľa Štefana, kym sprava Alžbety alebo Doroty a Kazimíra Jagelovca. V hornej časti oltára sú sošky Panny Márie s dieťaťom, Boha Otca a sv. Petra a Pavla. Bočné oltáre majú tiež barokový charakter. Na ľavom oltári sa voľakedy nachádzal obraz Panny Márie so sv. Joachimom a Annou. Dnes je tam obraz Pána Ježiša ukrižovaného, tzv. Mogilského, z roku 1927. Oltár zdobia pozlátené postavy evanjelistov a v hornej časti socha sv. Valenta. Pravý bočný oltár má rovnakú konštrukciu a jeho ústrednou postavou je socha Nepoškvrneného Počatia Panny Márie. Po oboch stranach oltára stoja figúrky svätcov a v jeho hornej časti socha sv. Mikuláša.

Pod chórom visí obraz sv. Alžbety zo 16. stor., ktorý bol v minulosti súčasťou triptychu na hlavnom oltári starého kostolíka. Predstavuje sväticu vhadzujúcu peniaz do škatuľky žobráka. V pozadí vidíme horskú krajinku s obrysom miest. Pod vežou pri vchode do kostola, je nástenná maľba zobrazujúca Premenenie Pána. Je tam postava Ježiša a traja apoštoli. Zaujímavé sú aj vitráže, ktoré zobrazujú rôznych svätcov. Jedna vitráž je venovaná voľbe kardinála K. Wojtylu na pápeža.

Tribš je samostatnou farnosťou od roku 1769. Predtým bol filiálkou farnosti v Krempachoch a roku 1640 ho pričlenili k farnosti Fridman. V roku 1946 tribšská farnosť prešla pod opateru rehole tzv. reformatov z Krakova. Asi o desať rokov neskôr starostlivosť o farnosť prevzala rehoľa cisterciánov z Krakova a tak je podnes. V súčasnosti farárom v Tribši je o. Bolesław Kozyra.

Text: AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ
Foto: P. KAČMARČÍK

Niekto múdry povedal, že sny sú na to, aby boli realizované. Mojím dávno vysnívaným snom bolo vidieť východ slnka z Babej hory. Keďže všetci moji známi básnilí o tom, aký je to jedinečný zážitok, preto som si zaumenila, že aj ja ho musím prežiť. Môj sen sa tým mohol konečne stať reálny. So skupinou takých istých nadšencov sme sa nakoniec dohodli na termíne našej výpravy. Z Krowiarok sme vyrazili okolo druhej hodiny v noci. Všade dookola bolo ticho a len blikajúce hviezdy nám osvetlovali cestu, kym sme nevošli do lesa. Obklopila nás v ňom hustá tma, v ktorej sme začuli zvuky prírody: sem-tam šum krídel, hlyasy nočných vtákov, ručanie jeleňov, ktoré vietor k nám niesol z veľkej diaľky. Keďže sme boli dobrá partia a tempo chôdze bolo vhodné pre všetkých, cesta stúpajúca hore nám ubehla veľmi rýchlo a príjemne.

Hore nás čakalo celkom iné počasie, ved' nenadarmo Babiu horu volajú matkou nečasu. Z každej strany začal na nás fúkať silný studený vietor a po oblohe sa prevalovali tmavé mračná. Poriadne sme sa teda poobliekali a v spacích vakoch sme čakali na východ slnka. Nikoho neopustila dobrá nálada, takže čas, ktorý nás delil od tej vysnívanej chvíle, ubehol veľmi príjemne.

Konečne sme sa dočkali. Obloha začala postupne blednúť a oblaky klesali do dolín. V diaľke sme zrazu zazreli panorámu Tatier. Vyzerali prekrásne, akoby uspaté. O chvíľu spoza ružovej zásterky začalo vychádzať slnko. Svojimi paprskami ožiarilo celú krajinu, nieslo všetkým bytosťiam nádej nového dňa. Celá krajina ozila. Mračná sa rozplynuli a doliny sa zobudili zo spánku. Slnečné lúče prenikli aj do našich duší. Zrazu sme si uvedomili, že tvoríme len neveľkú časť prírody. Bola to čarodejná chvíľa, plná neopisateľných pocitov.

Ked' sme schádzali dole, usmievali sme sa na seba. Hoci nám od zimy nebolo do reči, boli sme šťastní. Vedeli sme, že to neboli sen, ale ozajstný úžasný zážitok, pre ktorý sme vystúpili až na vrchol Babej hory. Ale stálo to za to!

Text a foto: DANUTA JANOWIAKOVÁ
Jabolnka

Začína sa východ slnka na Babej hore

HORČIČNÉ ZRNKO...

V tomto mesiaci spomíname tých, čo od nás odišli. Práve ľudia sú najdôležitejší, a nie predmety. Kol’ko len dokážeme urobit’ kvôli predmetom, autám, domom, organizáciám, materiálnym hodnotám. Keby sme venovali toľko času a takú istú pozornosť osobám, svet by bol iný. Mali by sme nájsť čas na počúvanie, pozeranie do očí, na spoločný pláč, na vzájomné povzbudzovanie, na smiech, prechádzku... Čo zoberieme so sebou pred Božiu tvár? Nás a našu schopnosť milovať’. Nie veci, nie obleky, ba ani nie to telo...

Istý otec šiel so synom ulicou, pri ktorej bolo plno obchodov, skladov a veľkopredajní. Otec niesol vrece plné balíkov, fučal od zlosti a hovoril chlapcovi: „Kúpil som ti červenú kombinézu, kúpil som ti robota, kúpil som ti komplet futbalistov... Čo ti mám ešte kúpiť?”

„Vezmi ma za ruku” – odpovedal chlapček.

■ 14.11.2004, 23. nedel'a v cezročnom období, Lk 21, 5-19

Na svete sa buduje veľa kostolov, nezriedka veľmi veľkých. Mnoho ľudí v Poľsku sa pýtalo, načo je taký veľký chrám, napr. v Licheni? Možno diskutovať a mať rôzne argumenty. Jeruzalemský chrám bol taký veľký ako krakovský rínek. Bolo v ňom množstvo cenných predmetov a zariadení a sama svätyňa bola veľká a leskla sa od zlata. Ľudia ju vybudovali preto, lebo chceli dat' Najvyššiemu Bohu niečo najcennejšie, najnádhernejšie a najlepšie. Bohu sa to patrí. Avšak predovšetkým sa mu patrí dat' naše srdce. Mladý otec s diet'at'om na rukách prišiel raz za mnou do kancelárie so slzami v očiach a spýtal sa. „Mohli by ste mi venovať trochu času?. Nikto ho totiž pre mňa nemá. Stretlo ma nešťastie a moji – ako sa mi zdalo – priatelia sa odvrátili odo mňa.” Pánu Bohu je potrebné naše citlivé srdce...

■ 21.11.2004, Slávost' Ježiša Krista – kráľa vesmíru, Lk 23, 35-43

Je to čudný kráľ!. Dnešný opis ukazuje Ježiša na kríži. Aké je jeho kráľovstvo? Zdá sa, že všetci, ktorí by išli za ním, prehrali. A jednako Kristovo kráľovstvo neprestajne trvá, hoci svet sa mení.. A bude trvať, lebo chrámy tohto kráľovstva sú v ľudských srdciach. Onen mladý otec prežil tragédiu. Manželka mu pred rokmi zomrela pri pôrode diet'at'. Zostal sám so štvoricou detí. Snažil sa urobiť všetko, aby im v živote nič nechýbalo. A teraz, keď lekári zistili, že má rakovinu kostí, jeho šestnásťročný syn mu nechal na stole list, že pri ňom nemá vyhliadky na život, preto prehľtol jeho veľmi silné tabletky na srdce... Nepodarilo sa ho zachrániť.. Videl som v očiach tohto mladého otca celú tragédiu. Ale videl som ho v spovednici a na prijímaní. Sila plynne od Ježiša, ktorý nám dnes hovorí: „Ja kráľujem na kríži a kľúčom do môjho kráľovstva je kríž”.

■ 28.11.2004, 1. adventná nedel'a, Mt 24, 37-44

„Nech váš postoj bude postojom otvorenosti a očakávania, ako si to vyžaduje adventné obdobie, ktoré práve začíname”. Liturgia prvej adventnej nedele nám pripomína slovami sv. Pavla „súčasnú chvíľu” a vyzýva nás, aby sme „odložili skutky tmy a obliekli si Pána Ježiša Krista (por. R 13, 11-14). Tak nás učí pápež, aby sme opäť zakotvili v pravde o sebe a videli, ako sa rýchlymi krokmi presúva advent nášho života smerom k nebu. Pre mnohých sa advent ničim neodlišuje od iného obdobia. Pre nás má byť radostným očakávaním. Ideme do kostola na sv. omšu nazývanú roraty, deti nesú horiace lampióny, beru domov sošku Božieho diet'at'a alebo Márie... To sú znamenia adventu. A aké znamenie my ukážeme? Ako dáme vediet' nebu, že sme pripravení na stretnutie s Bohom. V Ludžmierzi, kam mnoho ľudí chodí na púte, je taký zvon a brána viery. Keď sa cez ňu ide, treba sa pomodlit' Verím v Boha a zazvonit', aby sme dali vediet' nebu, že veríme. Dajme vediet' počas adventu...

■ 5.12.2004, 2. adventná nedel'a, Mt 9 35-10, 1, 5,6-8

Počas nedávneho stretnutia so študentmi prišlo za mnou mladé dievča o barlách. Myslel som si, že azda zlomila nohu, ale jeden z jej kolegov ma poprosil, či by som mohol Anku zaviesť do bytu. „Samozrejme, môžem, ale čo sa jej stalo?” „Nech vám sama povie” – odvetili. Počas cesty ma jej rozprávanie veľmi otriaslo. Vysvitlo, že stratila obe nohy, chodila na protézach zhotovených z akéhosi materiálu a pohybovala sa s veľkou námahou. Najviac ma zarazilo, keď hovorila: „Stala som sa závisla od Ježiša a nemôžem bez neho žiť. Práve vďaka tejto nehode, ktorá ma postihla, som našla Ježiša. Predtým som nechodila do kostola, nemodlila som sa a vôbec som nemyslela na náboženský život. Aký je len dobrý... Takýto je Ježiš z dnešného evanjelia.

Kňaz PAVOL KUBANI

PLNÍ OPTIMIZMU

V tomto roku uplynulo 50 rokov od chvíle, kedy si Anna a Karol Novákovci povedali svoje áno v kostole Premenia Pána v Jablonke, slúbili si vernú lásku a ako manželia vkočili na spoločnú cestu životom. Ked'že polstoročie manželského spolužitia je úctyhodnou dobou, ktorej sa nie každý dožíva, zašli sme sa pozriet' k našim jubilantom.

Karol Novák sa narodil 7. júla 1925 v Jablonke v slovenskej roľníckej rodine. V rodnej obci navštevoval základnú školu, ktorú zavíšil v roku 1939. Ako 14 - ročný musel ísť do práce na píle, kde bol spočiatku pomocníkom. Ked' sa neskôr naučil pracovať na gátri a cirkulárke, začal zarábal viac. Na jablonskej píle pracoval s nevel'kými presťavkami až do konca vojny. V roku 1944 mal narukovať do slovenskej armády, ale vypuklo Slovenské národné povstanie, takže už nestihol nastúpiť. Po vojne prišli t'ažké časy, zima bola tuhá, potravín nebolo nazvyš, roboty na Orave nebolo, preto voľky-nevolky sa musel za prácou pobrat' na Slovensko. Najprv pracoval ako stavbár v Trstenej, potom v Ružomberku a na iných stavbách na strednom Slovensku. Ked' si po vyše dvoch rokoch našetril, vrátil sa domov, do Jablonky. Koncom roka 1953 nadviazal s mladou jablonskou dievčinou Annou Kobylákovou seriózny vzťah, s ktorou sa už občas stretával na páračkách bud' zábavách. Čoskoro sa s nou aj oženil a začali spolu hospodáriť na gazdovstve svokry – vďovy, kde bola nutná chlapská ruka, takže práce bolo viac než dosť. Krátko po svadbe, v roku 1954 sa K. Novák vbral opäť za prácou, tentoraz do Jelenej Góry a neskôr do Szklarskej Poreby, kde vykonával pomocné stavebné práce. Na koniec 70-tych a 80-tych rokov zakotvil na Sliezsku a v Bielsku-Biaľe, kde pracoval na výstavbe ubytovní pre baníkov.

Anna Nováková, rod. Kobyláková, sa narodila 22. júla 1927 v Jablonke v slovenskej roľníckej rodine. Po základnej škole stihla dokonca absolvovať meštianku, ale aj tak musela zostať doma, starat' sa o piatich súrodencov a

pomáhať mame na hospodárstve, pretože jej v roku 1949 zomrel otec. Neboľo to jediné nešťastie u Kobylákovcov. Smola sa im doslova lepila na päty. Akoby aj nie, ked' im napr. trikrát vyhorel rodičovský dom, najprv v roku 1939, potom pri konci vojny v r. 1945, no a tretíkrát o niekoľko rokov neskôr. Ani Karolovi sa nešťastia nevyhýbali. Najprv, ked' dospieval, mu zomrela mama. Neskôr, dva roky po sobáši, zišla z tohto sveta aj jeho 24- ročná sestra Štefánia. Čažko znášal tieto straty, ale oporu a potesiteľkou mu bola manželka. Ked' bolest' oslabla, pustili sa spolu do výstavby domu, ktorý dokončili v r. 1957. Bývajú v nom podnes. - Dobre nám bolo spolu s Karolom, - hovorí Anna, - hoci boli časy t'ažké, nikdy sme sa od seba neodvracali a navzájom si pomáhali.

Anna Nováková si spomína, že v roku ich sobáša bolo v Jablonke až 34 svadieb. Podľa nej vraj už nikdy toľko svadieb nebolo. - Môj otec, - pokračuje Anna, - mi dal do vienka vieru v Boha a trpežlivosť, preto som aj v najťažších chvíľach nestrácala optimizmus.

Spoločný život Anny a Karola sa vyvíjal harmonicky. V roku 1955 sa im narodila dcéra Mária a v roku 1957 aj syn Jozef. Deti vychovávali s veľkou starostlivosťou a snažili sa, aby im nič nechýbalo. Nie div, že ich dnes chvália, že si rodičov vázia a sú im veľkou oporou v starobe.

Ked' deti dorástli, rodičia im pomáhali vybudovať domy. Za týmto účelom vyrobili ručne tisíce tehál na tieto stavby. Samozrejme syn a dcéra sa už osamostatnili a založili si vlastné rodiny. Najprv sa vydala Mária a v roku 1997 sa oženil syn Jozef, ktorý je šoférom nákladných áut a býva s rodinou u rodičov. Kúpil traktor, ktorý im uľahčuje poľné práce. Aj dcéra Mária býva v Jablonke, kde s manželom vlast-

Jubilanti Anna a Karol Novákovci

nia hospodárstvo. V roku 1990 manželia Novákovci odovzdali majetok deťom a prešli na zaslúžený dôchodok. Ale aj dnes, nakoľko im stačia sily, pomáhajú deťom na gazdovstve. Napr. Karol dnes každý deň vyháňa dobytok na pašu.

Manželia Karol a Anna Novákovci nikdy netajili svoj slovenský pôvod a dodnes si uchovali pevné národné povedomie. Ked' po vojne vznikla v Jablonke miestna skupina Spolku, Karol patril medzi prvých, ktorí sa do nej zapísali. Neskôr patril tiež k iniciátorom podpisovej akcie za založenie slovenského lýcea v Jablonke, ktoré napokon vzniklo v roku 1951. Aktívne pomáhal aj pri stavbe novej budovy a lýcea. Ako si spomína, nadšení Oravci robili často aj v noci bez nároku na odmenu. - Absolventi lýcea, - zdôrazňuje, - by mali byť zaviazaní slovenskej menšine za vybudovanie tejto vzdelávacej inštitúcie. Popri krajanskej aktivite vyvíjal Karol Novák aj širokú spoločenskú činnosť, medziiným v urbárskom spolku, v ktorom bol vyše dvadsať rokov predsedom. Patril tiež k spoluzakladateľom miestneho roľníckeho krúžku. Okrem toho bol takmer 35 rokov členom dobrovoľného požiarického zboru v Jablonke. Za svoju aktívnu spoločenskú činnosť dostal niekoľko vyznamenaní, medziiným striebornú a bronzovú medailu zaslúžilého pracovníka, odznak vzorného požiarnika a pod. Je tiež nositeľom spolkového vyznamenania – medaily Za zásluhy pre KSSČaS. O manželke hovorí: -Anka bola celý život svedomitou, robotnou a odvážnou ženou, ale často sa bála o mňa, ked' som išiel s našim požiarickým zborom hasiť ➤

ZAFÍROVÁ SVADBA

Na cestách za našimi jubilantmi po Spiši sme sa tentokrát dostali do Falštína, kde žijú manželia Mária a Ján Rusnačíkovci, ktorých sme našou návštavou veľmi milo prekvapili. Rusnačíkovci práve 10. novembra oslavili 45. výročie sobáša. Radi sa s nami podeľali svojimi životnými skúsenosťami.

Mária sa narodila 22. decembra 1939 v roľníckej rodine Heleny a Jozefa Šoltýsovcov v Lapšanke. Jej detstvo pripadá na t'ažké vojnové roky, kedy sa Spiš a Orava, čo treba podoknút' vrátili k Slovensku. Mala štyroch bratov: Dominika, Antona, Jozefa a Vladislava, z ktorých dnes žije len Jozef (v Martine na Slovensku). Mária najskôr navštievovala prý stupeň základnej školy v Lapšanke. Ďalšie triedy absolvovala v Nižných Lapšoch. – *Bývala som v internáte - hovorí, - a domov som chodila len na víkendy. Často sme išli peši spolu s ostatnými kamarátkami. Bolo to dosť náročné, ale na druhej stráne vo väčšej skupine sa nám išlo veselo a sme aj vystrájali. Najťažšie bolo Márii zmierit' sa so smrťou rodičov, ktorí jej zomreli, ked' mala len 13 rokov. Najskôr zomrela mama a hned' na to otec. Mária potom bývala s bratom Dominikom, ktorý sa o ňu staral až do vydaja. Pomáhala bratovi v polnohospodárskych práciach a v domácnosti. Dobre si spomína najmä na zimy, ked' spolu s kamarátkami chodila na priadky, bud' páračky. – Často nás pritom prekvapili mládenci - hovorí, - ktorí si vždy vymysleli nejaké šibalstvá, takže nejedna gazdiná musela potom zbierať perie po celom dome a niekedy aj na dvore. Pri páračkách či priadkach sme spievali a starší nám rozprávali rôzne legendy, ktoré sme so záujmom počúvali. Bolo to ozaj bezsta-*

požiar bud' pomáhal pri nejakej tej nebezpečnej akcii. Poznamenajme na záver, že obaja manželia sú takmer od začiatku vernými čitateľmi Života. Karol navýše zbiera v súčasnosti predplatné a doručuje časopis jablonským čitatelom.

Manželom Karolovi a Anne Novákovcom želáme do ďalších rokov pevné zdravie, a veľa radostných chvíľ medzi najbližšími.

■ **Text a foto: IVAN KURUC**

rostné a veselé obdobie.

Ján sa narodil 17. októbra 1926 v rodine Márie a Vojtecha Rusnačíkovcov. Mal šiestich súrodencov: Máriu, Andreja, Jozefínu, Žofiu, Alžbetu a Štefana. Jeho mama pochádzala z Krempáčov z rodiny Tomáškovičovcov. Ján si pamätá, že takmer od detstva chodieval s mamkou do Krempáčov na hody či iné slávnosti. – *Moje detstvo bolo t'ažké - spomína, - keďže som už od najmladších rokov musel pomáhať rodičom na gazdovstve. Chodil som pásť krav a neskôr som postupne pomáhal aj v pol'ných práciach. Bola bieda a väčšinou sme chodili boso. Na topánky chýbali peniaze.*

Ked' nastúpil do základnej školy, najskôr sa tri roky učil po poľsky a potom po slovensky. Učili sa len v zime, ked' neboli poľnohospodárske práce a mal voľno. Vyučovanie v poľskej škole viedol učiteľ Józef Galik z Fridmana, kým v slovenskej škole Štefan Tobiáš. Podľa Jána to bol dobrý učiteľ, ktorý bol sice prísny, ale ich veľa naučil. Dodnes si Ján pamätá viaceré básničky a matematické vety. Ked'že mali dosť veľké gazdovstvo, bola na ňom potrebná každá ruka, preto Ján nemohol ani myslieť o ďalšom vzdelávaní. Ako mládenec si mohol trochu prizarobiť, ked' nebola práca doma. – *Istý čas som pracoval ako pomocník geodetov, - hovorí, - ktorí merali chotár našej obce. Inak som len zriedkavo našiel nejakú príležitosťnú prácu. Počas druhej svetovej vojny Ján chodil kopat' zákopy, ktoré sa tiahli cez Spiš. Bolo to v roku 1944, ked' kopali na úseku od Krempáčov až po les v Novej Belej. Ked' doznala vojna a život sa vrátil do normálnych kolájí, začal Ján rozmýšľať o manželstve. Vyhliadol si dievča z Lapšanky - Máriu, ktorej sa aj on zapáčil.*

Spoločný osud

Mária a Ján sa začali spoločný život 10. novembra 1959, ked' si v kostole v Lapšanke povedali slávnostne svoje

Manželia Mária a Ján Rusnačíkovci

áno. – *Sobáš sme mali na Martina, - hovorí Mária. - Po omši sme išli k nám na svadobnú hostinu, ktorú mi pripravil brat. Ved' rodičia už nežili. V Lapšanke hodovali dva dni a ešte jeden deň vo Falštíne, kde sa mladomanželia usadili natrvalo.*

Spoločný život im spríjemnili dve deti, dcéra Helena a syn Ján. Helena sa už vydala a býva vo Falštíne, kým syn Ján býva spolu s rodičmi. Ked'že, ako hovoria, zo samého gazdovstva sa nedalo vyžiť, snažili sa príležitosťnými práciami vylepšiť si trochu domáci rozpočet. Mária zopár rokov pracovala doma pre umeleckú dielňu Cepelia.

Dnes sa nechce veriť, že to bolo už takmer pred 45. rokmi. Ked' sa z dnešnej perspektívy pozerajú na uplynulé roky, sú spokojní, aj keď v živote zakúsili nie len dobré, ale aj zlé chvíle. Za dnešný úsmev na tvári však vdácia vzájomnej láske a porozumeniu. – *Vždy sme sa snažili nažívať v láske a vychovať svoje deti na poriadnych ľudí. Darilo sa nám to raz lepšie, inokedy trošku horšie, ale usilovali sme sa robiť všetko, ako sme vedeli najlepšie – podotýka Ján.*

Ked' sa Mária prestáhovala do Falštína, bola to maličká obec majúca asi tridsať domácností. Dnes tuná gazdujú väčšinou starší ľudia, kým mladí hľadajú prácu mimo obec, aby si zarobili na živobytie.

Poznamenajme na záver, že manželia Rusnačíkovci sú dlhoročnými čitateľmi Života. Každý mesiac netrpezlivo čakajú na nasledujúce číslo. – *Život je pre nás nielen zdrojom informácií o krajanoch - podotýkuju, - ale aj vďaka nemu vieme, čo sa deje v blízkom i ďalekom okolí, ba aj vo svete.*

Prajeme manželom Rusnačíkovcom veľa zdravia, božieho požehnania a radosťi z vnúčat.

■ **Text a foto:**
AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ

PRÁZDNINOVÉ DOZVUKY

Žiaci smútia za každými prázdninami, keď začínajú nový školský rok. Jedných čaká viac učenia, iných menej, ale jedno je isté, učiť sa treba. Každý deň prináša žiakom nové poznatky, ktoré si majú zapamätať, naučiť sa, aby ich neskôr aplikovali v každodennej živote. Kým však k tomu dôjde musia zdolať dlhú cestu od školy do dospelého života.

Štvrtáci so svojimi učiteľkami

Išli sme sa pozriet' do Jurgova, ako sa darí v novom školskom roku našim žiakom na hodinách slovenčiny a náreli sme do piatej triedy. Žiaci sa našej návštive veľmi po-tešili, ale až vtedy, keď sme ich požiadali, aby porozprávali niečo o sebe a o zážitkoch z prázdnin. Na reakciu sme nemuseli dlho čakať. Hned sa našli odvážlivci, ktorí sa ochotne začali zhovárať. Postupne sa do diskusie zapojili aj ostatní žiaci. Hovorili sme o škole, o vyučovaní, žiaci sa chválili svojimi zážitkami z prázdnin a niektorí rozprávali aj o pobytu v tábore na Slovensku. Jedným z odvážlivcov bol Matej Čongva, ktorý sa hned pochválili, že bol s rodičmi pri Baltskom mori vo Władysławove. Počas tohto pobytu si urobili rodinný výlet na ostrov Hel. – Veľmi sa mi páčili večerné

západy slnka, - zaspomína si, - ktoré sú neobyčajné a prichádza ich pozerat' veľmi veľa ľudí. Každý deň som chodil na pláž, kúpal som sa v mori, hral a staval pieskové hrady. Aj Jakub Haniaczyk mal tieto prázdniny pestré. Naiskôr bol s rodičmi v Goleniowwe, kde sa taktiež kúpal v mori, hrával sa so súrodencami a keď sa vrátil, išiel do tábora na Slovensko. Spolu s ním bol v tábore aj Damián Martinčák. Obidvom sa páčili aktivity, ktoré pre nich pripravili v tábore. Jedným z najpríťažlivejších miest v tábore bol bazén, v ktorom sa pravdepodobne kúpali. Páčili sa im aj hodiny slovenčiny, na ktorých sa naučili viaceré pesničky, básničky a riekanku. Tatranské vrchy si cez prázdniny pozrel Bartolomej Izdebský, ktorý sa spolu s rodičmi vybral na túru na Gievont, kde sa mu veľmi páčilo. Je presvedčený, že cez budúce prázdniny podnikne viac túr do Tatier. Okrem toho pomáhal rodičom v poľnohospodárskych práciach, hrabal seno a hral sa s kamarátmi. Tábor na Slovensku a kúpalisko vo Vŕbovے boli pre Vojtecha Chovanca najatraktívnejšie miesta. Aj jemu sa v tábore veľmi páčilo takže dúfa, že na budúci rok pôjde opäť do tábora, hoci vie, že záujemcov je vždy veľa. Ján Wróbel strávil súčasné prázdniny v rodnom Jurgove, ale ako hovorí – bolo super. Hral som futbal s kamarátmi, chodili sme sa kúpať v rieke, ale po prítom som aj pomáhal rodičom. Kristína Chovancová taktiež pomáhala rodičom, ale mala možnosť navštíviť tiež Nedecký zámok, ktorý sa jej veľmi páčil. Prechádzala sa popri priehrade a videla plávajúcu Bielu dámu. Bola to našťastie len lod' a nie tajomná dáma, ktorá vtedy dodnes straší po zámockých chodbach. Kto sa chce o tom presvedčiť musí prísť na zámok v noci. Pekné zážitky z tábora si odniesla aj Anička Vojtasová, ktorá vychvalovala najmä prístup vedúcich k nim, no aj program, ktorý pre nich pripravili. – Chodili sme na prechádzky do blízkeho okolia - podotýkala, - ale boli sme aj na túre pri Šútovskom vodopáde. Na hodinách slovenčiny sme lústili križovky, učili sa pesničky a básne a pod.. Všetko sa uskutočňovalo vo veselej nálade. Monika Šoltýsová sa cez prázdniny starala o mladšieho brata, ale našla si čas aj na bicyklovanie a chodenie k rieke. Bola na návštive u tety v Limanowej, kde jej pomáhala hrabáť seno.

- Prázdniny boli super, - hovorili žiaci, - ale, žiaľ, sa skončili a my sa opäť musíme učiť. Pobyt v tábore žiakom prosperel, čo

Učiteľka a praktikantka spolu

Na hodine slovenčiny

sme si všimli po bohatej slovnej zásobe. Ľahšie sa im formulujú vety a poznajú nové pomenovania, s ktorými sa tam došli do styku. Jazykové tábory sa nedajú nahradíť vyučovaním. To potvrdí každý, kto sa učil jazyk doma a bol v prostredí, kde sa používa ako materský.

Podarilo sa nám nazrieť i do práce mladej krajanky Terézie Vojtasovej, študentky piateho ročníka Katolíckej univerzity v Ružomberku, ktorá bola práve na pedagogickej praxi v jurgovskej ZŠ. Terézia študuje slovenský jazyk a náboženstvo. Ako hovorila, prahuje sa jej veľmi dobre. Učila deti slovenčinu v triedach 4. – 6. a náboženstvo v 1. – 6. Pripravuje diplomovú prácu na tému Nárečie mojej obce. Prajeme jej veľa úspechov na štátinciach a obhajobe.

V Jurgove sa slovenský jazyk učí 53 žiakov. Je to dosť veľa oproti iným spišským školám. Ako sme sa dozvedeli od učiteľky Mgr. Anny Šoltýsovej, do školy prichádzajú pravidelne detské také časopisy, ako Včielka, Zornička, Kamarát, Ohník, Macko-Pušík. – Je to veľmi dobra pomocka pri organizovaní vyučovania. Žiaci radi prezerajú časopisy, lúštia križovky, čítajú a tak sa učia novým slovám, slovným spojeniam atď. – hovorí A. Šoltýsová. Učebníc a pracovných zošitov majú sice dosť, ale chyba im napr. veľká názorná mapa Slovenska, ale aj malé mapy pre deti, aby si mohli overovať polohu slovenských miest, keď sa napr. učia o Zvolene, Levoči či Margecanoch. Zišli by sa im aj videozáznamy slovenských ľudových rozprávok, slovenské filmy, napr. Tisícročná včela, Tri gaštanové kone a iné. Čažko sa učíť slovenské pesničky bez ich záznamov na magnetofónových páskach či CD nosičoch. Ako hovorí učiteľka, chýbajú najmä detské pesničky, slovenská pop hudba a ľudové pesničky. Vedľ prostredníctvom hudby si predsa žiaci môžu taktiež obľúbiť slovenčinu. Chýbajú tiež didaktické hry, ale aj slovníky slovensko-poľské a opačné, s ktorými pracujú najmä staršie deti.

Našim prostredníctvom piataci zasielajú pozdrav svojim učiteľom a kamarátom, kamarátkam zo škola, ale aj všetkým detom učiacim sa slovenčinu. Prajeme jurgovským žiakom veľa úspechov.

Text a foto:
AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ

REMESELNÍK

Z CHYŽNÉHO

V našich redakčných portfoliach za krajanmi na Orave sme sa tentoraz zastavili v Chyžnom, kde sme objavili znamenitého majstra dreva – stolára a rezábára Jána Červeňa. Cesta odbočujúca k jeho obydliu bola posiata pilinami, čo jednoznačne naznačovalo, že sme na správnom mieste.

Remeselnícky majster Ján Červeň sa narodil 13. septembra 1944 v roľníckej rodine. V rodnej obci absolvoval základnú školu, kde sa učil aj slovenský jazyk. Po škole zostal doma, kde pomáhal rodičom na gázovstve. Jeho otec Michal bol však nielen roľníkom, ale aj stolárom a vlastnil nevelkú drevodielňu. Aj Jána zaujala práca s drejom, takže mal sa od koho učiť, otec mu zavše dával kúsok dreva, aby vyrezával nejaký motív kvetu buď sošku. Ako sám povedal, vzťah k drevu je rodovou tradíciou, ktorú každá generácia rozvíja. Jeho prvou drevoobrábacom „mašinkou“ bola hobľovačka, ktorá okrem ostria a motoru bola celá z dreva. Naučil sa na nej nielen hobľovať, ale aj spracúvať niektoré drenéne prvky. Keď podrástol, začal sa obzerať po dobre platenej práci. Robotu našiel na Ostr-

Majster Ján Červeň

vsku, v Haviřove, ako tesár. Nebol tam sám, v 60-tych a 70-tych rokoch jazdil pravidelne na Tešínsko z Oravy 12 autobusov plne obsadených oravskými pracovníkmi. Vtedajšie Československo ho prichýlilo, zamestnal sa na 10 rokov. Poznamenajme, že Ján pricestoval tam vlastne nielen za prácou, ale aj za manželkou Máriou, ktorá pracovala v okolí Karvinej. Českí majstri chceli, aby

tam ostal natrvalo, a viackrát ho presvedčovali, aby si zaregistroval tesársku živnost. Onedlho sa však zobrať a vrátili domov, na hospodárstvo, a začali spoločne gázdovať a zveľaďovať majetok. Po čase sa im narodil syn Kazimír. Od malíčka sa upäli na otca a začal obdivovať jeho prácu s drejom. Kazimír vychodil drevársku strednú školu, vyučil sa za nábytkára. Počas pobytu v Čechách sa naučil odbornej tesárskej a rezábarskej práci, takže otcovi pomáhal kedy mohol.

V roku 1995 dal Ján Červeň zaregistrovať firmu Stolárstvo a začal podnikat. Firmu viedol do roku 2003. Vyrábal na objednávku nábytok, schody, kuchynské linky, a obkladačky a pod. Vo voľnom čase vyrezáva sošky, vzory do

Červeňovo dielo
– drevo vykladaná stena

nábytku a nábytkových súprav si prípravuje sám, podľa vlastnej fantázie. Drevo si priváža z urbárneho lesa.

Dnes Ján Červeň je už na zaslúženom dôchodku. - Som spokojný, - hovorí, - ale rád rezbárčim, aj keď hlavnou pracovnou náplňou ostalo gazdovanie, ktoré mi počas dôchodku zabezpečuje do-datačný príjem. Klientov mám výhradne z Oravy. V zime, keď nieto roboty na poli, vyrábam viac nábytku ako v lete. Vzory nachádzam aj v rôznych časopisoch. Keď mi príde viac klientov a chce kvetné vzory na stoly, či kuchynské linky, poradí mi manželka. Teraz v dôchodku mu tento jeho koníček pomáha hodnotne a užitočne tráviť voľný čas. Je talentovaný a šiestim vnukom vyrezáva rôzne drevené skladačky koníkov, a pod. O čo ho deti požiadajú, to urobí, vystružliká. Používa smrekové a borovicové drevo. Také isté drevo využíva aj na výrobu nábytku a iných vecí. Je veľmi zhorčivý a rád sa zastaví na kus reči u susedov. Často sa rozpráva so synom o nových typoch a nových vzoroch. - Stávalo sa, - hovoril, - že si prišiel základník a objednal si vyrezávaný nábytok, v noci sa mi o ňom snívalo. Videl som vo sne presné vzory tohto nábytku. A v nasledujúcich dňoch som to aj urobil.

Pýchou J. Červeňa sú vyrezávané lavice, ktoré robil pre kostol v Chyžnom.

Námety mu pomáhal zbierať spišský kŕňaz, vdp. J. Šoltýs, ktorý pred niekoľkými rokmi celebroval slovenské sväte omše v Jablonke. Precestovali spoločne pol Slovenska a všade fotografovali kostolné lavice, takže konečne našiel vzor pre chyžiansky kostol. - Neexistuje taká roba - hovorí, - ktorú by neurobil pre kostol.

V posledných rokoch J. Červeň vyhľadával vhodné drevo spolu so synom, a aj vo vlastnom lese. Slivkové a čerešňové drevo používal napr. na intarzie stolov, stoličiek a skriň. V súčasnosti si chce otvoriť stolársku a nábytkársku firmu jeho syn Kazimír. Nie div, veď sám vpájal lásku k drevu a naučil ho mnohemu z rezbárstva a stolárstva. - Syn prevzal po mne hľadačskú nátuру, - hovorí hrdo, - Je už z neho šikovný majster, takže o budúcnosť našej rodinnej stolárskej tradície sa nemusím obávať.. . Poprajme Jánovi Červeňovi a jeho synovi do ďalších rokov veľa zdravia, šťastia a fantázie v ich povolaní. Nech ich remeslo prináša ľuďom úžitok.

Text a foto: IVAN KURUC

Pohľad na nový most

NOVÝ MOST V BRATISLAVE

Prudký nárast intenzity cestnej dopravy v Bratislave cez Dunaj v oboch smeroch, nevyhovujúca dopravná prieplustnosť v centre mesta a zlý stav Starého mosta si vyziadali urýchlenú výstavbu ďalšieho dunajského premostenia. O jeho výstavbe rozhodlo zastupiteľstvo bratislavského magistrátu už v januári 1998. Zjednodušenú technickú štúdiu a nadväzne stavebný zámer verejnej práce – premostenia Dunaja v Bratislave v predĺžení Košickej ulice – pracovne nazванého Most Košická, vyzpracoval Dopravoprojekt v spolupráci s Keramoprojektom. Následne obstarávateľ stavby – a.s. Metro vypísala medzinárodnú súťaž, na ktorú sa prihlásilo trinásť výlučne medzinárodných združení. Z tejto veľkej konkurencie vyšlo víťazne slovensko-rakúske konzorcium firiem Doprastav a.s. Bratislava a MCE Voest Linz, pod spoločným názvom Most Košická. Vedúcim združenia je Doprastav. V konzorcii spoločnosť MCE Voest Linz zabezpečovala výrobu, dodávku a montáž oceľovej kon-

štrukcie, kym Doprastav ostatné stavebné objekty, vrátane zakladania a spodnej stavby pod oceľovou konštrukciou. Stavebné práce sa začali 1. februára 2003.

Posledné dni pred naplavením

V čase otvorených dverí na stavenisku 5. septembra t.r. práve dokončovali montáž chodníkových diel na moste a protikorózny náter oceľovej konštrukcie. Montáž závesov a ich napnutie na zafájenie 30 kilonewtonov sa už skončilo. Pracovníci Hutních montáži Ostrava pripravovali presun mosta z montážnej konštrukcie na brehu Dunaja na súlodie, ktoré tvorili štyri člny. Most bol v tom čase v definitívnej polohe už priečne naklonený 2 percenta. Začali sa práce na jeho nadvihnutí, čím sa postupne uvolňovala podperná pomocná konštrukcia, na ktorej bol most uložený počas montáže. Odborníci pracovali na osadení ložísk a zasúvacej dráhy, po ktorej most presúvali na súlodie a zo súlodia na pilier v koryte Dunaja. Most na súlodi

rozbehol vyprošťovací tank oceľovým lanom z petržalskej strany a súlodie brzdili dvoma elektrickými vrátkami s únosnosťou v tahu každý po 480 kN, ktoré boli posadené v špeciálnom lôžku na bratislavskej strane pred mostným oblúkom.

Naplavenie mostnej konštrukcie

Jedným z rozhodujúcich okamihov výstavby mosta bolo premiestnenie hlavného mostného objektu na pilier v koryte Dunaja. Táto ojedinelá aplikácia technológie „naplavenia“ mosta sa začala 16. a trvala do 21. septembra. Firmy podnikajúce na celom toku Dunaja dostali upozornenie, že slovenská časť Dunaja bude na kilometri 1867,300 v tých dňoch zatvorená. Pôvodne to malo byť od 9. do 14. septembra, ale stavbári tento termín posunuli. V priebehu prvého dňa vysunuli mostnú konštrukciu na súlodie, ktoré bolo zakotvené pri brehu na bratislavskej strane Dunaja. Počas druhého dňa súlodie malo doplavovať mostnú konštrukciu k plieru v

koryte rieky. V sobotu však pre malú technickú poruchu, ktorú odstránili až večer, v práci v noci nepokračovali. Aby vyhoveli zavedavcom, presunuli celý program na nedelu. Tak teda v nedeľu ráno o 6.00 hod. začali navijaky veľmi pomaly laná odvijať a prúd rieky jednu časť mosta posúval na druhú stranu. Most otáčali tak pomaly po pilier postavený v rieke, že ručičky hodiniek ukazovali takmer 17.00 hodín. Počas tretieho dňa mali most uložiť na pilier. Počas celej operácie sa mostný oblúk otáčal na kalotovom ložisku, ktoré vybudovali v čase výstavby mosta na bratislavskej strane. Každý krok trval niekoľko hodín. Pri presúvaní prednej časti na pilier opäť nastali komplikácie – silný vietor a rýchle predieranie koľajových teflónových podložiek. Po dohode s rakúskymi odborníkmi vymenili ich za antikorózne. Práce pokračovali, lodný režim bol obnovený 22. septembra. Presný začiatok a priebeh naplavovania závisel nielen od samotnej práce odborníkov z Hutních montáži Ostrava, ale aj od prietokov Dunaja a aktuálneho počasia. Vzhľadom na náročnosť tejto technickej operácie a zaistenia bezpečnosti, boli pre naplavenie vytvorené bezpečnostné zóny, v ktorých sa mohli zdržiavať iba odborní pracovníci investora a dodávateľov stavby. Aj preto hlavné mesto Bratislava spolupracovalo s organizačným štábom a policajným zborom na zabezpečenie verejného poriadku v okolí

stavby. Verejnosť mohla sledovať naplavenie z priestorov určených magistrátom.

Hmotnosť naplavovanej konštrukcie – 5240 ton.

- Hmotnosť súlodia a pomocných prvkov na súlodí – 2168 ton.

„Podobne otáčali most aj v Rakúsku, ale ten mal len 80 metrov. Bratislavský most má 231 metrov. Bude to skutočne raritná práca, akú doteraz nik nerobil“ – hovoril 5. septembra počas otvorených dverí pre verejnosť jeden z vedúcich staviteľov. Stavbári povolali aj armádnych ženistov, ak by sa pri otáčaní niečo stalo. Podľa Ladislava Csádera, šéfa firmy Metro, ktorá je investorom, je stavba mosta poistená pre prípad nehody. Všetko dobre dopadlo. Okrem množstva výhod dokončeného mosta sa predpokladá v blízkosti s výstavbou nových administratívnych a hotelových zariadení s rekreačným zameraním.

Na záver niekoľko údajov o novom moste:

- celková dĺžka mosta spolu s estakádami je 835 m.,
- šírka mosta 32 m.,
- dĺžka mostnej konštrukcie 231 m.,
- a výška (oblúka) 36 m.,
- hmotnosť hlavnej oceľovej konštrukcie 7900 ton,
- vrchol oblúka nad riekou 50 m.,
- výška mostovky na hladinou Dunaja 15 m.,
- závesy sú spletene z vyše 21 km oceľových lán,
- čas výstavby – 28 mesiacov.

Text a foto: JÁN KUBÁŇ

Mostná konštrukcia na 4 člnoch „pláva“ k pilieru

UVEREJNIŤ CELÚ PRAVDU, ALEBO SA OBESIŤ? (4)

DOKONČENIE Z Č. 10/04

Vzájomné nápady trvali nasledujúce týždne. Raz Poliaci napádali Slovákov, to zasa Slováci Poliakov. V potyčke 27. júna zahynuli dva Slováci, a troch – medzi nimi strýka Štefana Chovanca, - vzali do krakovského väzenia na Montelupich.

4. júla sa odohrala strašná dráma v našej dedine, došlo k bratovražednému boju. Medzi inými Karol Kožan bojoval v poľskej milícii a jeho syn, tiež Karol, v milícii slovenskej. Slovenskú milíciu tvorilo do 200 mužov. Veliteľom bol neznámy muž hovoriaci po česky, pravdepodobne Čech zo Sudet, ktorý slúžil v nemeckej armáde. Poľskú milíciu tvorilo 40 mužov. Strielalo sa vela hodín, na cintoríne, v škole, v kostole. Dobre sa stalo, že sa poľská milícia poddala, lebo obyvatelia Chyžného transportovali koňom z Trstenej protitankové delo. Keby boli delo použili, kostolná veža by bola celkom zničená.

Zahynul jeden Slovák a štyria Poliaci. Poľských milicionárov, ktorí padli, obrali o topánky a taktiež všetkých zajatých vyzuli. Funkcionár Józef Wrona bol ťažko ranený, stonal od bolesti a prosil o pomoc. Obyvateľ našej obce Karol Morong bil ho piestom. Piest bol z tvrdého dreva a slúžil v tých časoch na pranie bielizne. Zajatých hnali po ceste cez Podvilk a z Psiarne po polnej ceste na Zubricu a do Malej Lipnice. Museli ísť bosí. Po ceste boli bití kameňami a obhádzaní blatom. Jozefína Stašáková, 58-ročná, vracaťa sa z pola a niesla v rukách hrable, nuž tak bila zajatých hrablami. Poľské orgány stihli upovedomiť ruskú jednotku, ubytovanú v Nowom Targu. Ruské vojsko prevzalo zajatcov v Malej Lipnici a prepustilo ich domov. Dňa 18. júla vstúpilo na Oravu poľské vojsko a najtvrdší obyvatelia našej dediny slovenskej národnosti odišli na Slovensko. Po tomto incidente boje prestali, avšak nenávist ostala.

Vdaka Chovancovej kronike vieme, že obec elektrifikovali až r. 1963. Pokúšali sa urobiť tak viac ako desať rokov skôr, ale vtedy Podvilk odmietol prijať poľský prúd... Naproti tomu rádiovonizáciu zaviedli už roku 1947, hoci polovica dediny nechcela počúvať poľské vysielanie. – Od roku 1950, - píše Chovanec, - uložili Podvilk kontingenty a rolníci museli dodávať za veľmi nízke ceny mäso, mlieko, zemiaky a obilie. Kto nesplnil kontingent, bol predvolaný pred prokurátora...

Národnostnú čkavku si pripomíinali z času na čas. V r. 1946 došlo aj v kostole k takému incidentu, že organista hral poľské piesne a ľudia svojimi hlasmi prehlušili organ a spievali slovenské piesne. V tom čase vela ľudí nechodilo do kostola, ani na spoved, boli to veľmi tvrdí Slováci. Ale horúčka pomaly slabla.

V r. 1958 prišiel do Podvika nový farár a „jeho prvé rozhodnutie bola likvidácia slovenského spevu v kostole. Táto záležitosť prebehla celkom pokojne, neboľi nijaké protesty.“ Možno preto, lebo farár začal s opravou kostola a „bol človekom veľmi pokojným.“

Na margo musím poznamenať, že po prevrate r. 1989/90 požiadali Slováci z Podvika Krakovskú kúriu o slovenskú omšu v obci. Ako viem, na svoju žiadosť nedostali doteraz nijakú odpoved (pozn. aut.).

V Podviku bola činná organizácia Spolku Čechov a Slovákov, ktorá vznikla hneď po vojne. - Organizáciu tvorí 52 členov, má klubovňu, v ktorej sú noviny a všeljaké časopisy a umelecký súbor každý rok cestuje s programom, usporadúva divadelné predstavenia na území Slovenska, ale taktiež v okolitých oravských dedinách, ba aj vo Varšave, Krakove a inde.

Páni Smoleński a Kuraś uvádzajú vo svojom článku: - Iní vedci na konferencii v Levoči (rozumej: slovenskí – pozn. M.A.) tvrdili, že Kazimierz Przerwa-Tetmajer bezočivo ukradol Slovákom Jánošíka, lebo ho opísal vo svojej knižke.

Máme tu do činenia s ozaj bezočivým prekrúcaním faktov. Pre slovenskú stranu nie je nijakým objavom, že jánošíkovská legenda žije i na poľskej strane medzi poľskými goralmi na Podhali, ako kdekolvek na slovenskej strane. A je to vlastne len menšia časť celkového bohatstva našej ľudovej kultúry. Slovenského čitateľa zaujímalá Legenda Tatier aj pre jej jánošíkovskú tematiku a pre blízkosť života a ľudovej tradície poľských a slovenských goralov a vrchárov vôbec. Ved práve pre túto blízkosť a príbuznosť Peter Bella-Horal tak pohotovo prekladal pred prvou svetovou vojnou Tetmajerove poviedky a Jozef Škultéty o nich v redakčnej glose v Slovenských pohľadoch roku 1912 konštatoval: - A v povediach tatranských ani nerozoznať, čo je poľské a čo je slovenské.

Sila slovenskej ľudovej kultúry je skutočne obdivuhodná a keď sa stretneme s jej prenikaním do susedných ľudových kultúr, napĺňa nás to istým pocitom uspokojenia, priam hrdosti. Máme sa azda pohoršovať nad tým, že napr. maľovanie na skle preniklo zo Slovenska do Poľska? A následne potom sa stretávame s jeho prenikaním späť na Slovensko?

Ale vráťme sa k Tetmajerovi. Ked som pôsobil po vojne služobne v Poľsku, prečítal som si raz, bolo to tuším v Szpilkach, rozhorčený ohlas poľskej čitateľky, čo si to tí Slováci dovolili, že nakrútili film o predsa poľskom Jánošíkovi? Redakcia jej šalamúnsky, stručne odpovedala, že boli dva Jánošíkia, jeden poľský a jeden slovenský. To som ešte nepoznal Legendu Tatier a nevedel som o Jánošíkovi Nédzowi Litmanowskom. Pravda, potom som sa s tým dôkladne oboznámil, ked som prekladal Legendu Tatier (slovenský preklad vyšiel

v Bratislave v SVKL r. 1964) a prečítal som si a preložil aj Tetmajerovu autorskú poznámku, ktorú si každý poľský čitateľ akiese môže prečítať v poľskom origináli, v ktorom sa hovorí: - *Tatranská legenda, podobne ako Na skalnom Podhali, neopiera sa o ľudovú tradíciu. Historickou postavou je Napierski, ale spracovanie jeho príbehu je tu celkom voľné. Druhou autentickou postavou je Nędza Litmanowski a či Litmanowski Nędza. Čítal som o ňom záznam, že sa vršil na šľachte, ktorá neludsky trestala sedliakov po vzbure Napierskeho, a potom povstal proti Švédom. Nič viac. Dal som mu Jánosíkovo meno v snahe vytvoriť poľského Jánosíka, lebo skutočný Jánosík bol Slovák. To je všetko.*

A ako to je s tým Žeromského „madarizovaním“? Páni Smoleński – Kuraś napísali: - Alebo že Stefan Žeromski – vraj hlava otvorená a nezačatená pred sudkami - sekundoval antislovenským náladám. Dôkaz? V „Popole“ opísal utečenca z Horného Uhorska, ktorý sa zhovára na haličskej hranici s poľskými vojakmi. Aký Poliak by rozumel Madara? To musel byť určite Slovák. Páni Smoleński a Kuraś – ostatne aj v mnohých iných prípadoch – si „jemne prispôsobia tvrdenia protistrany“ a potom už nemajú problém ju zosniešiť... V danom prípade nejde o nijakého utečenca ani o rozhovor s poľskými vojakmi na haličských hraniciach, ale o obyčajného Uhra (Węgra), ktorý prišiel do poľskej dediny v Haliči a voľne sa zhováral s miestnymi Poliakmi. Akej bol ten Uhornárodnosť, z textu nevyplýnulo. Mňa len upútalo zistenie, že sa s Poliakmi voľne rozprával, bez jazykových problémov. Možno, že bol spišský Nemec, ktorý vedel po slovensky. Ale kedže Nemci nechodili ani ako olejkári, ani ako ťafránici, ani ako džarkovia napríklad, čo však bola doména uhorských Slovákov, dedukoval som, že to bol podľa všetkého predsa len Slovák. Žeromskému sa dodatočne ospravedlňujem aj za jeho pobratimcov, ktorí sa z neho ex post usilujú urobiť antislovenského madarizátora. Ja som ten zámer nemal a Žeromského dielo dosť dobre poznám, lebo som napríklad jeho „Popioły“ preložil do slovenčiny (vyšlo v SVKL, Bratislava 1961 a reedícia r. 1973).

Pri Žeromskom a jeho domnelej „madarizácii“ by som sa chcel ešte niekoľkými vetami zdržať. Zanechal po sebe nielen veľké literárne dielo, ale aj „Dzienniki“ a „Listy“, takže dobre poznáme jeho názory a aj vzťah k Slovákom. Žeromski ešte v gymnaziálnej lavici mal možnosť oboznámiť sa s tvorbou slovenského básnika Janka Krála (1822-1876), ktorého tvorbu miloval, a bánske Svetozara Hurbana Vajanského (1847-1916) prekladal do poľštiny, čo mu neprekážalo zvádzdať na stránkach svojho intímneho zápisníka neustále diskusie s Vajanským. Žeromski navštívil v 90. rokoch 19. storočia Slovensko a r. 1902 sa zastavil v Oravskom Podzámku a odnesol si odtiaľ príjemné spomienky. Spisovateľov pobyt na Orave a v pohraničných slovensko-poľských oblastiach, inšpirácie prevezaté z goralského folklóru a slovenských povestí našli odraz v jeho historickom románe „Popioły“.

Závažný hlas na obhajobu utláčaného slovenského ľudu dvíha Žeromski vo svojej revolučnej dráme „Ruža“.

Jeden z hrdinov, Zagozda, hovorí: - *Hľadíte uprene očami slepými od bolesti na múdrost a morálku páнов z Berlína, Petersburgu, Viedne a Pešti, aby ste ju všetili sebe. Ale politické šálbiarstvo o nadradenosť Nemca nad Poliakom, Poliaka nad Rusinom, Madara nad Chorvátom a Slovákom je pominuteľné. Lud ostáva večne.“*

A na inom mieste: - *Pozri sa na spôsoby súčasného štátu – Uhier. Pozri sa zblízka ničomným pazúrom, ktoré pod srdce slovenského sedliaka zapúšťa každý privandrovalec do Pešti, len aby si za lacný peniaz kúpil v úrade právo na rentu z uhorského vlastenectva.“*

Prvá svetová vojna zastihla Žeromského na Slovensku, vo Vyšných Hágoch, kde r. 1914 pracoval na románovej trilógii „Boj so satanom“. Odcitujem zopár vied z tohto diela, ktoré hovoria o vzťahu Žeromského k Slovákom: - *V tomto sне plnom príšer a pošmúrnych vidín putuje Jasiołd po neznámej madarskej zemi a hľadá svoje stratené šťastie – milovanú ženu. Cestou obklopujú ho ľudia ľahostajní k jeho utrpeniu. Neodpovedajú na jeho otázky. Nerozumejú mu, ani on im nerozumie. Konečne sa zjaví ako spasenie starý sprivedca – Slovák, ktorý hovorí nejakou znáomou, zrozumiteľnou rečou, - o ktorej napíše Žeromski, že je ako by cudzia, a predsa tá istá, rozdielna, a blízka.*

A z tohto Žeromského som mal urobiť „antislovenského madarizátora“? O čom to svedčí? O akejsi bezbrehnej ignorancii, ale v žiadnom prípade nie mojej!

Vrcholom perfidnosti pánov Smoleńskiego a Kuraša je akási bizarná ekvilibristika, keď poľského čitateľa kŕmia nasledujúcim nestravitelným chodom:

- Ak, - hovoria poľskí nadšenci, - na slovenskej strane hranice gorali hovoria najčistejším podhalianskym nárečím, znamená to, že tam je Poľsko.

Ak, - odpovedajú slovenskí jazykovedci, - v Ždiari gorali hovoria ako v Zakopanom, treba uznať, že Podhalie je najozajstnejšie Slovensko.

A tak dalej.

Perfidnosť je najmä v tom, že tvrdenie poľských „vedcov“ o poľskosti slovenských goralov je už viac ako sto rokov denná potrava poľského čitateľa, žiaka v škole, atď.

Naproto tomu nepoznám jediného Slováka, ktorý by bol vystúpil s tézou, že poľské Podhalie je Slovensko. Vedomie slovenskej národnostnej odlišnosti je hlboko zakorenene vo vedomi slovenských goralov, nech už žijú kdekolvek. A každý Slovák, do toho rátajúc slovenských goralov, uznával a uznáva poľskost goralov, ktorí žijú na poľskom Podhali. Tak tomu bolo pred sto rokmi a tak je tomu aj dnes.

V tejto súvislosti musím rozhodne odmietnuť tvrdenie, že na Slovensku sa počas druhej svetovej vojny vyskytli snahy privlastniť si Podhalie so Zakopaným. Ak Poliaci majú o tom doklad, nech ho predložia. Na Slovensku naproti tomu vieme napríklad z pera biskupa Jána Vojtaššáka, ktorý bol členom Štátnej rady Slovenskej republiky, že Bratislavu navštívila delegácia „Goralenvolku“ zo Zakopaného na čele s Krzeptowským a žiadala pripojiť Podhalie k Slovensku. Vtedajší prezident Slovenskej republiky Jozef Tiso ich odmietol slovami: - *Čo nechceš, aby ti druhí urobili, nerob ani ty im.*

**JUDR. MATEJ ANDRÁŠ
prvý konzul ČSR v Katowiciach 1947-1950**

Riaditeľka ZŠ D. Madejová

Farár E. Beckiel

FS z Nižných Lápš pri ukážke pápežovej hry

PÁPEŽSKÝ DEŇ V REPIISKÁCH

- Pozdravujem rodnú zem a nesiem vám, bratia a sestry, posolstvo pokoja – týmto slovami sa koncom septembra t. r. z magnetofónovej pásky prihovoril pápež Ján Pavol II. zhromaždeným v Repiskách – Grocholovom Potoku pri príležitosti Pápežského dňa. Repišťania si takto chceli uctiť veľkého rodáka a jeho pontifikát. Podujatie nadvázovalo na celopoľský Pápežský deň, ktorý sa uskutočnil 10. októbra t. r., kedy sa v mnohých mestách a dedinách v Poľsku pri tejto príležitosti konali slávnostné sv. omše, koncerty, rozličné súťaže, prednášali sa príležitosné referaty o pontifikáte Jána Pavla II. a jeho apoštolskej činnosti.

Pápežský deň v Grocholovom Potoku mal rovnaké poslanie, ako celopoľský. Ako nám povedala jedna z organizátoriek tohto podujatia riaditeľka miestnej základnej školy č. 2 Mgr. Danuta Madejová – *Chceli sme zdôrazniť posolstvo, ktoré hľásia pápež Ján Pavol II., a ukázať kresťanské hodnoty, najmä mladým ľuďom, ktorí dnes na ne tak ľahko zábudajú. Bola to zároveň príležitosť, aby sa ľudia stretli, príjemne strávili popoludnie, a pritom si vypočuli básne a*

piesne v podaní svojich detí a pozreli si vystúpenia súborov. Išlo nám aj o akýsi druh integrácie a zlepšenia medziľudských vzťahov, čo je dnes veľmi aktuálne. Dúfajme, že takéto podujatia naozaj upevnia súdržnosť obecných kolektívov a vzájomnú toleranciu, čo je veľmi dôležité v prostredí viacnárodnostného osídlenia Spiša.

Celé podujatie sa začalo už v sobotu v noci, kedy sa uskutočnila polnočná svätá omša a mariánsky apel. V nedele sa konala slávnostná sv. omša pri poľnom oltári na pozadí impozantných tatranských vrchov, ktorej sa zúčastnili obyvatelia Grocholovho i Vojtičkovho Potoka a susedných obcí. Po nej usporiadatelia pozvali zhromaždených na kultúrny program, ktorý pripravili deti zo základnej školy. Viedol ho kaplán T. Kwiecień, ktorý najskôr privítal zhromaždených a neskôr odovzdal slovo deťom, ktoré recitovali básne a spievali náboženské pesničky. Nasledoval krátky koncert dychovej hudby z Jur-gova, ktorá zahrala kyticu známych náboženských, ale aj ľudových pesničiek. Po ich vystúpení sa začala recitačná súťaž poézie kňaza Jana Twardowskiego. Prebiehala v

Recitácia poézie kňaza J. Twardowského

Koncertuje jurgovská dychovka

Vystúpenie detí z miestnej ZŠ

dvoch kategóriach: mladších z 1. – 3. roč. a starších z 4. – 6. roč.. Súťaže sa zúčastnili žiaci zo základných škôl v Repiskách, Jurgove, Brzegach a Bukovine Tatrzańskiej. Po prvých recitáciach vyšiel na javisko FS z Nižných Laps, ktorý predviedol úryvok divadelnej hry Karola Wojtylu *Brat nášho Boha*. Neskôr sa opäť recitovalo. Program zavŕšili vystúpenia zboru *Bell Canto* z Kašub a FS Cyhrla z Cyhrlí.

Okrem náboženského a folklórneho programu bolo ešte množstvo iných atrakcií, napr. stánky: s náboženskými knihami, ale aj s koláčmi, v ktorých si návštěvníci mohli ochutnať cukrárske výrobky tunajších gázdín. Pri ďalšom stánku vôňali pečené klobásy, kapustnica a ďalšie dobroty. Labužníci si teda mali v čom vybrať.

Podujatie zorganizovala ZŠ č. 2 v Repiskách – Grocholovom Potoku v spolupráci s farárom Ludwikom Bęcikiem, kaplánom Tadeuszom Kwiecieńom a obecnou radou. O poriadok a cestnú premávku sa staral domáci požiarny zbor. Samozrejme každé podujatie má svojich mecenášov a ani tu nebolo inak. Podporili ho viaceré organizácie a firmy, ale aj domáci obyvatelia, ktorým organizátori našim prostredníctvom srdečne ďakujú.

Text a foto: AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ

Na podujatie prišlo veľa divákov

Zubrický richtár B. Gargaš

NA NÁVŠTEVE V DOLNEJ ZUBRICI

Ako sme už písali, názov Dolnej Zubrice má svoj pôvod v pomenovaní trávy zubrice, ktorá rastla na brehoch riečky Zubrice pretekajúcej cez obec. Tento názov figuruje už v starých dokumentoch z roku 1567, ešte pred rozdelením obce na Hornú a Dolnú, ku ktorému došlo v roku 1614. Dolná Zubrica sa tiahne údolím, ktoré sa tiahne až po Babiu Horu. V súčasnosti sa väčšina obyvateľov živí poľnohospodárstvom, ale mnogí, najmä mladí odchádzajú za prácou do zahraničia. Už dnes môžeme napočítať aspoň 50 opustených domov, z ktorých mladí ľudia odišli za prácou do sveta. Len toto leto odišlo 17 Dolnozubričanov do Írska a 20 do Nemecka.

Čistička

V súčasnosti má Dolná Zubrica už dostavanú ekologicko-biologickú čističku odpadových vôd, ktorá sa nachádza na dolnom konci dediny a slúži aj občanom Hornej Zubrice. Tohto roku oravské stavebné firmy dokončili opravu kanalizácie a výstavbu vodovodu. Ostal len nevelký počet domov, ktoré majú byť do roku 2005 napojené na centrálny vodovod. Samotná obec nemá dlžoby a nebrala ani pôžičky. Naopak, očakáva peniaze z fondu SAPARD, ktorý financoval budovanie čističky odpadových vôd. Na jej výstavbu sa použilo cca 1700 ton betónu. Stavbu kolaudovala Stanica epidemiologickej kontroly SANEPID v Novom Targu. Dolnozubričská čistička môže každý deň očistit 1200 metrov kubických splaškov.

Škola

V obci prebieha oprava základnej školy pre žiakov 1. až 6. triedy. V tomto roku strhli zo strechy starý eternit a nahradili kvalitnejšou krytinou. Vymenili tiež staré okná na nové. Samozrejme je to veľká investícia, preto renovácia školy potrvá niekoľko rokov. Aj keď sa tu nevyučuje slovenčina, žiaci sa zúčastňujú výtvarných súťaží Života a nezriedka

Žiaci 1. ročníka so svojou učiteľkou

Nový moderný dom v Dolnej Zubrici

vyhľávajú hodnotné ceny. V škole sa vyučujú tri jazyky: poľština a ruština a angličtina ako nepovinný predmet. Bolo by však potrebné obnoviť aj výučbu slovenčiny.

Kultúrny dom

Táto budova, postavená v r. 1974 sa nachádza v strede obce, hned vedľa hlavnej cesty. Mohlo by sa v nej sústredovať kultúrne dianie v obci, ale tak nie je. Býva tu síce niekoľko kultúrnych podujatí, ba funguje aj verejná knižnica, ktorú vytvorilo Oravské centrum kultúry a športu v Jablonke, ale to je málo. Ostatne, knižnica má len okolo 800 zväzkov kníh. Je otvorená pre mladých a starších čitateľov, no návštevnosť nie je príliš veľká. Žiadalo by sa obnoviť činnosť dychovky, ktorá by mohla nacvičovať v kultúrnom dome.

Podnikanie

v obci sa začalo vyvíjať najmä po roku 1990. Sú to najmä neveľké obchodíky s potravinami a iným tovarom, napr. Kukaviakovcov, potom Stanislava Kozáka, Jozefa Zubrického, Slavomíra Skaviaka, Zbignieva Joniaka, Eduarda Zarembu. V susedstve požiarnej zbrojnice si možno všimnúť podnika-

tel'ské aktivity firmy GAS, ktorú vlastní rodina Pavlákovcov, ako aj firma Zarembu so železiarským tovarom. P. Knapčík ponúka elektroinstalačné a vodárenské služby a I. Wiewzbiak vykonáva pozemné práce. Práve on pomáhal pri výstavbe dolnozubričkej čističky. Pekne sa rozvíja najmä firma Drewsusz, výrobňa nábytku, garníž, kancelárskych doplnkov a iných výrobkov z dreva. Majiteľom je Bronislav Gargaš, ktorý podniká od roku 1996 a má pobočky v Jablonke a Novom Targu. Richtárska rada na čele s richtárom Bronislavom Gargašom rokuje s Hlavnou správou verejných ciest o výstavbe a asfaltovaní cesty z Dolnej Zubríc do Podvylka. Sú na to šance, keďže zatiaľ bol pozastavený pôvodný plán výstavby expresnej cesty do Zakopaného. Problémom je totiž výkup pozemkov pre túto cestu a poukázanie finančných prostriedkov z fondov EU, keďže projekt novej cestnej infraštruktúry bol schválený v Bruseli. Veľký problém spôsobujú každoročné opravy poľných ciest, na ktoré obec nemá dost peňazí. – Na opravu ciest potrebujeme aspoň 60 tisíc zlôtých ročne, – hovorí richtár. Jedným z hlavných cielov obecného zastupiteľstva je postaviť väčšiu nádrž na pitnú vodu pri Babej hore a napojiť na ňu zubrický vodovod. Podchytili tam už nový zdroj pitnej vody, ktorý má byť využitý v budúcich plánoch využívania vodných zdrojov obcou.

Plánuje sa vytvorenie dychovky za pomocí starých členov hudobného telesa. Obec má dychové nástroje, ktoré dostala od nášho Spolku. Preto by bolo treba obnoviť činnosť dychovky. V súvislosti s tým chcú pritiahnúť mladých z umeleckých kružkov, ktoré pracujú na tamojšej základnej škole.

Agroturistika

Dolná Zubrica má dobré podmienky pre rozvoj agroturistiky. Zatiaľ sú tam len dve agroturistické hospodárstva, ale je šanca, že k nim čoskoro pribudnú ďalšie. Ide len o to, ako podchytíť iniciatívu ľudí a presvedčiť ich, že v situácii nerentabilného poľnohospodárstva by to bol pre nich nový, dodatočný zdroj príjmov. Je to reálne tým viac, že že do obce prichádza z roka na rok čoraz viac turistov. Tak teda do toho!

Text a foto: IVAN KURUC

Kaskáda na riečke Zubrica

SPOMIENKA NA UČITEĽOV

Ako som už viackrát spomínał, po skončení druhej svetovej vojny v máji 1945 vznikla na území Slovenska a Čiech opäťovne Československá republika. Žiaľ, už bez hornej Oravy a severného Spiša, ktoré boli opäť pripojené k Poľsku. Zo spišských a oravských obcí museli v krátkom čase odísť zástupcovia slovenských orgánov štátnej správy, učitelia, kňazi a ďalší a na ich miesto boli dosadené poľské orgány, teda aj poľskí učitelia, kňazi, milícia a pod.

Už v septembri 1945 boli v obciach na Spiši a Orave otvorené poľské základné školy. Tak bolo aj vo Fridmane, kde bol za riaditeľa školy menovaný istý Pyci, ktorého meno si už nepamätám. Postupne sa v tejto funkciu vystriedali: Dylewski, Czubernat, Janiga a Gadzińska.

Ked' sa krátko po vojne začali naši krajania organizovať a zakladali v jednotlivých obciach mestne skupiny nášho Spolku, k ich prvým požiadavkam pri slovenských bohoslužbách patrili najmä slovenské školy. Vyvíjali v tomto smere veľké úsilie, vďaka čomu – najmä po podpisani poľsko-československej dohody o priateľstve a spolupráci v marci 1947 – sa im to skutočne podarilo. Ako prvá na Spiši už v r. 1947 vznikla slovenská škola v Nižných Lapšoch. Po nej v nasledujúcich dvoch rokoch sa slovenské vyučovanie začalo prakticky v každej spiškej obci, v tom aj u nás vo Fridmane. V súvislosti s tým, podobne ako v iných obciach, sa u nás vyše 90 % detí prepísalo do slovenskej školy, ktoréj riaditeľom sa stal Andrej Pitek. Bol to človek zo Spiša, pochádzal totiž z Durštína a mal isté vedomosti zo slovenského jazyka, keďže absolvoval slovenské gymnázium v Spišskej Starej Vsi.

V súvislosti so zorganizovaním slovenského školstva na Spiši a Orave prišli k nám na základe medzištátnej dohody taktiež slovenskí učitelia. Napr. do Fridmana prišla aj učiteľka Bogumila Peškarčíková z Jablonky, ktorá bola pripravená na toto vyučovanie, keďže sa vzdelávala na Slovensku. Hovorí sa, že lásku nepozná hranice, nie div, že nebo-

la ani medzi riaditeľom a novou učiteľkou. Zrodil sa medzi nimi blízky citový vzťah, ktorý spečatili sobášom v októbri 1953.

Manželia A. a B. Pitekovi sa medzi fridmanskými občanmi tešili veľkej obľube. Pracovali vo veľmi tăžkých podmienkach. To tiž v starej škole, postavenej ešte v časoch Rakúsko-uhorskej monarchie v r. 1886, boli len dve miestnosti, ktoré sa hodili na vyučovanie. Väčšina žiakov sa učila v miestnostiach, prenajímaných v súkromných domoch. Napriek tak tăžkej situácii slovenské vyučovanie fungovalo veľmi dobre. Žiaľ na prelome päťdesiatych a šesťdesiatych rokov bola slovenská škola vo Fridmane zrušená a A. Pitek sa stal riaditeľom poľskej školy, keďže jej doterajšia riaditeľka H. Gadzińska prešla do dôchodku.

Popri svojej pedagogickej práci vyvíjali manželia Pitekovi širokú spoľočenskú činnosť, medziiným v organizovaní športu v obci, folklórneho súboru a pod. Napr. z iniciatívy B. Pitekovej bola vo Fridmane založená mládežnícka (ženská a mužská) sekcia požiarneho zboru, ktorá bola výborne zaškolená, takže na požiarických pretekoch obsadzovala zakaždým vysoké miesto, a to nielen v okrese, ale aj vo vojvodstve. Poznamenajme, že v roku 1960 sa ženská mládežnícka skupina z Fridmana aktívne zúčastnila akcie pri hasení požiaru v Knurowe, za čo získala vysoké ocenenie. Okrem toho za túto akciu dostala tiež motorovú striekačku M-400.

A. Pitek sa naproti tomu angažoval v rôznych oblastiach hospodárskej činnosti, a to nielen v obci, ale aj v gmine („gromada“) Harklowa, ku ktorej v rokoch 1964-1972 patril aj Fridman. Bol o.i. členom predsedníctva gminnej rady. Svoju aktivitu sústredil najmä na otázkę výstavby novej školy, ktorá, ako

A. Pitek odovzdáva zástavu vedúcej FS

sme už spomenuli, bola vo Fridmane nevyhnutná. Bol to zložitý problém, keďže výstavbu školy brzdila otázka nedeckej hydroelektrárne na Dunajci. Ked' napokon otázka tejto priehrady bola vyriešená, mohla sa začať výstavba školy, o ktorú sa A. Pitek veľmi zasadzoval. Podarilo sa. Výstavba sa sice trochu preťahovala, ale nakoniec sa dočkal jej otvorenia, takže svoju kariéru pedagóga a riaditeľa zavŕšil už v novej škole. Mohol teda prejsť pokojne na zaslúžený dôchodok.

Neskôr, už obdivujú ako dôchodcovia, sa manželia Pitekovi rozhodli vybrať do Kanady k synovi Andrejovi, ktorý sa tam skôr usadil. Žiaľ, v roku 2003, krátko pred jubileom polstoročia uzavretia manželského zväzku, B. Pitekovej po tăžkej chorobe zomrela. Fyzicky odišla, ale spomienka na to, čo v živote urobila, zostala. Preto nie div, že 22. augusta t.r. sa vo Fridmane uskutočnila spomienková slávnosť, venovaná pamiatke B. Pitekovej. Po sv. omši za zosnulú, ktorú celebrovali fridmanský farár. L. Węgrzyn a žiak B. Pitekovej, kňaz A. Blachut, sa jej účastníci za zvukov fridmanskej dychovky prestáhvali do miestneho amfiteátra, kde slávnosť pokračovala. Pri tejto príležitosti A. Pitek odovzdal vedúcej folklórneho súboru Fridmaňania Z. Wójcikovej zástavu, ktorú pre súbor zaobstarala rodina zosnulej.

JÁN BRINČKA

Život 11/2004

K OTÁZKE VZNIKU GORALSKÝCH NÁREČÍ NA SPIŠI

Spiš je známy tým, že patrí k národnostne a etnickej najpestrejším oblastiam Slovenska. Pritom národnosti a etniká po celú dobu dejín žili vedľa seba resp. aj medzi sebou tolerantne a bez akýchkoľvek konfliktov. Mnohé z národností a etník sa sústredovali v severnej časti Spiša, v okolí Spišskej Magury či za ňou, teda aj v oblasti Zamaguria. Žili tu Slováci, Poliaci, Gorali, Rusíni, Nemci a neskôr aj Židia. Keďže ide o oblasť hraničiacu s Poľskom, nie je div, že v období vytvárania a formovania sa novodobých národných štátov, najmä v 19. a 20. storočí, sa začali vyskytovať snahy dokázať, že severná časť Spiša, najmä obce, ktorých obyvatelia hovorili slovensko-poľským či poľsko-slovenským, tzv. goralským nárecom, sú Poliaci. Keďže prevažná časť z nich sa považuje za Slovákov a poľsky ani nevie¹, dostali najnovšie pomenovanie „etnickí Poliaci“.

Staršie snahy vyhlásil Goralov za Poliakov² kulminovali v istom zmysle najmä po stránke agitácie spojenej s demágógiou tesne po prvej svetovej vojne, keď sa vzkriesené Poľsko snažilo anektovať celý severný Spiš včítane Kežmarku.³ Na jeho veľké sklamanie sa mu však podarilo pripojiť k Poľsku len 14 obcí, ktoré od svojho vzniku neustále patrili do Spiša, teda do Uhorska, dnešného Slovenska, plus ďalšie obce z Oravy. Poľská diplomacia ani v medzivojniovom období si neprestávala všímať Spiš a Oravu. Zistovala počet Poliakov a snažila sa pôsobiť na prebudenie poľského národného povedomia Goralov.⁴ Z tohto obdobia pochádza odhad, že na východnom Slovensku žije 80.000 Poliakov.⁵ Tieto snahy vyústili krátko po Mnichovskej zrade, ktorú zneužili aj Poliaci, na príčlenenie ďalších častí Slovenska k Poľsku, medziiným aj Javoriny a časti Ždiaru.⁶ V septembri 1939 Slovensko zas využilo nemecký útok na Poľsko a likvidáciu Poľskej republiky a pripojilo obce odstúpené v roku 1920 a 1938 Poľsku späť k Spišu a Orave. Skutočnosť, že väčšina obyvateľov uvedených dedín ich návrat k Slovensku úprimne privítala ukázala, že napriek dvadsaťročným snahám o vystopovanie poľského vlastenectva v nich nestralili svoje povedomie príslušnosti k slovenskému národu.⁷

Bohužiaľ ani vývoj po druhej sivej vojne, keď boli obnovené hranice z roku 1920, nebola nie je pokojný. Známe sú problémy, ktoré museli tamojší Slováci prekonávať pri spievani slovenských piesní v kostoloch, či problémy pri prihlásovaní detí v školách na slovenský jazyk.⁸ Napokon Poľsko dlho tvrdilo, že na jeho území národnosti nie sú, že všetci obyvatelia štátu sú Poliaci. To všetko zmenila dohoda medzi Poľskom a Spolkovou republikou Nemecko, keď aj poľská strana uzala, že na jej území bývajú aj ľudia iných národností. Táto situácia sa začala po roku 1989 meniť a tolerancia vzrástla. Súčasne však u časti poľských publicistov vzniklo silné hnute, ktorého účelom bolo na jednej strane presvedčiť goralské obyvateľstvo nielen v poľskej časti Spiša, ale aj na Slovensku, že sú čistými „etnickými“ Poliakmi, na druhej strane presvedčiť aj Poliakov, že severné Slovensko bolo odjakživa poľským územím a dodnes je obývané Poliakmi.

Za tým účelom sa organizovali a organizujú exkurzie na Slovensko.⁹ Za tým účelom vzniklo pohraničí viaceru organizácií, napr. Towarzystwo Karpackie (1990) a Związek Polskiego Spisza (1990).¹⁰ Vydáva sa množstvo literatúry, v ktorej sa dokazuje, že severný Spiš bol už pôvodne osídlený len poľským obyvateľstvom a že aj teraz na uvedenom území vôbec nie sú Slováci.¹¹ Pri tom argumentácia sa často opiera o staré uhorské súpisy obyvateľstva, ktoré sa divne interpretujú. Napr. aj ináč objektívny historik Mieczysław Jerzy Adamczyk sa odvoláva na úradné súpisy obyvateľstva v rokoch 1851 a 1853, ktoré sa vtedy vôbec nekonali.¹² Ostatná sa odvolávajú na pravidelné súpisy obyvateľstva. Odvolávajú sa na to, že v roku 1880 Maďari vypustili z rubrik súpisov jazyk poľský a nahradili ho jazykom slovenským. Tak uvádzajú počet Slovákov ako počet Poliakov. Ibaže sa v starších súpisoch národnosť ani materinský jazyk skutočne vôbec neuvádzali. Uhorské súpisy poľský materinský jazyk skutočne neuvádzali. Poliaci mohli byť v rubrikách: Iné jazyky domáce, alebo Iné jazyky zahraničné. V tých rubrikách je však malý počet obyvateľov. Asi toľko, kolko občanov sa v súčasnosti na Slovensku hlási k poľskej národnosti. Zaujímavé je tvrdenie, že v desaťročiach pred prvou svetovou vojnou sa maďarizácia netýkala zamagurských Slovákov! Dokonca že Maďari úmyselne podporovali slovakizáciu kvôli odnárodeniu Poliakov.¹³ O nezmyselnosti tohto tvrdenia azda netreba ani hovoriť.¹⁴

Azda by nestalo za to o týchto veciach hovoriť, keby ich časť poľských intelektuálov aj v súčasnosti neventilovala. V roku 1995 vydali zborník k 75. výročiu návratu časti Spiša a Oravy do Poľska.¹⁵ Aj v roku 1998 Marek Skawiński vo svojom článku o Poliakoch na Slovensku odhaduje ich počet v súčasnosti na 150.000 osôb, teda na 2,5 % obyvateľov Slovenska.¹⁶ Tvrďa dokonca, že na konci prvej svetovej vojny žilo v troch okresoch severného Spiša len 0,7 % Slovákov!¹⁷ Najvážnejšie však je, že na propagovanie týchto politicky učelových nepráv sa zneužili aj peniaze fondu Phare Európskej únie, keď sa vydala v Poľsku i na Slovensku priručka pre skoly „Tatry a Podtatranská oblasť“, kde sa nachádzajú tie isté tvrdenia a oslavuje sa aj veliteľ bandy, ktorá po vojne systematicky vraždila Slovákov v spišských obciach patriacich k Poľsku.¹⁸ Po vážnej kritike recenzentov už vytlačenej kihy¹⁹ i slovenských autorov sa dohodlo, že slovenské vydanie knihy tieto skreslené údaje nebude mať.²⁰ Našim študentom by to však nemohlo uškodiť, pretože pravdu poznajú. Do duší poľských detí sa však zasieva osteň averzie voči slovenskemu národu a predkladajú sa im nepravdivé údaje.²¹

Všetky tie trápne a nedôstojné nedorozumenia v tej záležitosti zapríčinila existencia goralských nárečí, ktorými sa hovorí na slovensko-poľskom pomedzi i v niektorých enklávach na Slovensku a ktorým celkom nerozumie ani normálny Slovák, ale ani normálny Poliak. Nechceme sa venovať, ani na to nemáme kvalifikáciu, jazykovej stránke týchto nárečí. Je o tom bohatá odborná literatúra a jestvuje aj mo-

nografia Júlie Dudášovej-Kriššákovej, ktorá sa im špeciálne venuje.²² Kedže však aj jazyky sa vyvíajú pod vplyvom historických okolností a udalostí, chceme sa zamysliť nad jedným z historických činiteľov, ktorý viedol k polšteniu týchto nárečí.

Je nesporné, že vzájomné vzťahy medzi ľuďmi ovplyvňovali a čiastočne aj ovplyvňujú jazyk a najmä nárečie. V pohraničných oblastiach prirodzene dochádza k vzájomnému prenikaniu slov medzi dvoma jazykmi, a to jednak každodenným stykom, jednak vzájomnou migráciou. Spišiaci zo Zamaguria napr. bežne navštevovali trhy v Novom Targu, chodili na púte na poľské pútnické miesta a pod. Poliaci chodili na trhy v Spišskej Starej Vsi či v Spišskej Belej. Na Spiši sú však aj oblasti, v ktorých sa hovorí goralským nárečím, ale ktoré sú od hranice viac vzdialené. V nich neboli taký priamy kontakt na poľské oblasti ako na pohraničí, resp. na ceste z Poľska na Slovensko. (napr. Slovenská Ves) a aj migrácia z Poľska bola podstatne menšia. Ide o niektoré obce, ktoré boli v rokoch 1412-1772 v zálohu poľských kráľov ako súčasť hradných panstiev Ľubovňa a Podolinec.²³ Konkrétnie ide o Starú Ľubovňu a čiastočne Podolinec a obce Nová Ľubovňa, Kremná, Pilhov, Krendželovka, Mníšek nad Popradom, Kače, Nižné Ružbachy, Vyšné Ružbachy, Lacková a Forbasy.²⁴ V ostatných zálohovaných obciach uvedených panstiev sa nehovorí goralsky, ale rusínsky (Jakubany, Kamienka, Jarabina, Hraničné, Sulín) alebo nemecky (Chmeľnica). V goralských obciach však nejde o klasické goralské nárečie, ale o „prechodné slovensko-poľské“ nárečie.²⁵

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

■ Doc. Dr. IVAN CHALUPECKÝ

Poznámky

1. Priznáva to aj poľský autor kontroverznej spoločnej poľsko-slovenskej Monografie pre školy: *Tatry a Podtatranská oblasť*, Poprad 2000, red. W. SKUPIEŃ (dalej len: Monografia Tatry, poľská verzia), keď na str. 22 slovenského prekladu píše: *Žijúce tu poľské etnicky um. (ok. 80 tis. ľudí) tvoria oravskí a spišskí gorali... Hovoria poľským nárečím... väčšina z nich sa hlási k slovenskej národnosti, zatiaľ čo k poľskej národnosti sa hlási necelých tisíc ľudí.*
2. Literatúra uvádzia a analyzuje o.i. napr. PAVLÍK E.: *Poľské vplyvy a Spišská Magura*. In: *Spiš. Vlastivedný zborník 2*, Spišská Nová Ves 1968, s. 5-19.
3. Z množstva literatúry a materiálu napr.: LANGER A.: *Nasz Spisz i Orawa*. Warszawa-Lublin-Łódź-Kraków 1919; JAWORSKI J.: *Spisz i Orawa jako lecznicze stacyje polskie*. Warszawa 1920; SAYSSSE-TOBICZYK K.: *Dość już ignorancji w kwestyi kresów południowych*. Warszawa 1919, a mnohé iné.
4. Sedem dokumentov k slovensko-poľským vzťahom z rokov dvadsiatych a tridsiatych. Rkp. pripravil Spolok priateľov Slovákov v Poľsku v januári 2001. Dokumenty sú identifikované presnými signatúrami. TRAJDOS T. M.: *Memoria Karola Ripy z 1933 roku o sytuacji Polaków na Słowacji*. In: *Mazowieckie Studia Humanistyczne*, Nr. 2-2, 2000, s. 139-186.
5. ANDRÁŠ M.: Poľská menšina na Slovensku. In: *Kultúra*, č. 8 z 18. 4. 2001, s. 14-15.
6. Je zaujímavé, že ten akt nacistickej agresie sa oslavoval aj pri 65. výročí. Por.: ANDRÁŠ M.: *Zaolzie-Jaworzyna 1938*. In: *Kultúra*, roč. VII, č. 2 z 28. I. 2004, s. 11-12.
7. Vybrané kapitoly z diela a Miškoviča *Severné hranice Slovenska*. In: *Słowacy w Polsce – Slováci v Poľsku*, VII, 2000, s. 97.
8. CIAĞWA J.: *Slovenčina v spišských kostoloch v Poľsku v 20. Storočí*. In: *Z minulosti Spiša*, IX-X, 2000-2002, s. 244-255.
9. TRAJDOS T. M.: *Wyprawa na Spisz. Maj 1989 r.* In: *Almanach karpacki PŁAj*, 7, 1993, s. 145-149. Autor píše: *Zorganizowałem wiosną 1989 wyprawę na całym historyczny Spisz w celu uświetnienia szerszym kręgom krajoznawców, jakie bogactwo politycznej, kulturowej i etnicznej obecności polskiej na tej ziemi można dostrzec...* TENŽE: *Z gościną w Lendaku*. In: *Podhalanka*, VIII, 1989, Nr. 1 (19), s. 18-19.
10. Tamže, s. 145.
11. Napr.: TRAJDOS T. M.: *Spisz środkowy i północny w naszym stuleciu*, Warszawa 1987, na s. 7 píše: *...na całym Zamagurzu..., 90 % osad czysto polskich, kompletny brak Słowaków na całym terenie*. Z d'alej bohatej literatúry uvádzame napr. TENŽE: *Zamagurze Spiskie, fenomen przetrwania polskości*. Szczawnica 1990; TENŽE: *Problemy osadnictwa na polskim Spiszu*. In: *Pamiętnik Słowiński*, XXIX, 1979, s. 3-72; Walczyński S. (red.): *Akcja spiska orawska*. Nowy Sącz 1989 a mnohé iné.
12. ADAMCZYK M. J.: *Emigracja z ziem polskich na Węgry 1630-1859*, In: *Rocznik Podhalański*, VII, 1997, s. 27.
13. Verí tomu aj taký solidný a objektívny autor, ako Jerzy Roszkowski: ROSZKOWSKI J.: *Rola košca na Spiszu i Orawie w podtrzymywaniu polskości oraz słowakizacji*. In: TRAJDOS T. M.: (red.): *Spisz i Orawa w 75 rocznicę powrotu do Polski północnych części obu ziem*. Kraków 1995, s. 31.
14. K Spišu por.: CHALUPECKÝ I.: *Pramene k dejinám slovenského národného hnutia v rokoch 1860-1918* v archíve Spišskej župy. In: *Slovenská archivistika*, III, 1968, č. 2, s. 240-259
15. TRAJDOS T. M. (red.): *Spisz i Orawa*, c.d.
16. SKAWIŃSKI M.: *Polacy na Słowacji*. In: *Almanach Karpacki PŁAj*, 16, 1998, s. 87. Treba poznamenať, že redakcia almanaču sa od ideologického tónu tohto príspevku doslovne dištancovala. Proti Skawińského vývodom sa ohradil aj poľský publicista KROH A.: *Na marginach artykułu Marka Skawińskiego „Polacy na Słowacji”*. In: *PŁAj*, č. 17 z roku 1998, s. 163-170.
17. Tamže, s.68.
18. Monografia Tatry, poľská verzia.
19. Recenzia publikovaná ako: CHALUPECKÝ I.: *Tatry a Podtatranská oblasť* ešte raz. In: *Kultúra*, IV, č. 16-17 z 8. 8. 2001, s.
20. SKUPIEŃ W. (red.): *Tatry a Podtatranská oblasť*. Doplňujúce texty pre školy. Poprad 2000.
21. K polemike okolo tohto vydania pozri: ANDRÁŠ M.: *Podivná učebnica*. In: *Kultúra*, č. 25-26 z 12. decembra 2001, s. 23.
22. DUDÁŠOVÁ-KRIŠŠÁKOVÁ J.: *Goralské nárečia. Odraz slovensko-poľských jazykových kontaktov na fonologickej rovine*. Bratislava 1993.
23. CHALUPECKÝ I.: *Prehľad vývoja verejnej správy na Spiši*. In: *Sborník archivních prací*, XIII, 1963, s. 130-132.
24. TENŽE: *Inventár Spišského starostva z roku 1758*. In: *Z minulosti Spiša*, III-IV, 1995/96 s. 85.
25. DUDÁŠOVÁ-KRIŠŠÁKOVÁ J.: c.d., s. 31. Tiež: KOVALČÍK V.: *Pod erbom severu*. Bratislava 1998, s. 54-56.

Nedeca – začiatok exkurzie

Prehliadka kostola sv. Bartolomea

SLOVENSKÍ HISTORICI NA SPIŠI

Koncom septembra prišla na Spiš početná skupina historikov zo Spišského dejepisného spolku z Levoče pod vedením predsedu SDP Ivana Chalupeckého. Zaujímalu ich architektúra obcí a kostolov a iné pamiatky, ako aj história a súčasnosť tunajších Slovákov. Po Spiši ich sprevádzali podpredseda SSP a šéfredaktor Života Ján Šternog, generálny tajomník ÚV SSP Ľudomír Molitoris a učiteľka Anna Krištofeková.

Hostia svoju exkurziu začali v Nedeci, kde ich vo fariskom kostole sv. Bartolomeja privítal kaplán Jozef Bednárik. Krátku prednášku o vzniku a interiérovej výzdobe kostola prednesol I. Chalupecký. Debatovalo sa o architektúre i slohu kostola, nástenných maľbách, novoobjavených freskách a pod. Po Nedeci si ešte prezreli nedaleký

Nedecký zámok, kde si vypočuli jeho krátku história a s ním spojené legendy, napr. o poklade Inkov, o studni, o Jánošíkovi, ale aj o zálohu spišských miest, pripravovanom plebiscite v roku 1920 a ďalších historických súvislostiach.

Po prehliadke tohto starobylého grófskeho sídla sa hostia pobrali do Fridmana, kde sa zachoval jediný na Spiši kaštieľ, ktorý je dnes v súkromných rukách a možno si ho pozrieť len zvonku. Po Fridmane ich sprevádzal tamojší predseda MS SSP František Pleva, ktorý zaviedol návštěvníkov do miestneho kostola, ktorý si zachoval špecifickú štvorhrannú plochu vežu s renesančnou atikou. Na našom území sa takéto kostolné veže zachovali len vo Fridmane a Krempachoch. Návštěvníci si prezreli interiér kostola sv. Stanislava a dozvedeli sa, že sa tam nachádza aj slovenský nápis, ktorý sice nevidno, kedže je, žiaľ, zastretý obrazom. Ďalším bodom programu bola prehliadka farského kostola sv. Martina v Krempachoch,

Návštěvníci pri známej jaskyni v Oblazovej skale

Slovenskí hostia pred usadlosťou Korkošovcov

Pri zámockej studni

Prednáška o dejinách tridmanského kostola

kde s jeho vznikom a architektúrou oboznámi prítomných I. Chalupecký. Výklad doplnila Anna Krištofeková, ktorá porozprávala o zápase protestantov a katolíkov v časoch reformácie a protireformácie. Hovorilo sa o neľahkých pomeroch a živote tunajších Slovákov 60. a 70. rokoch. V susednej Novej Belej sa zastavili pri pamätníku padlým v rokoch druhej svetovej vojny. Pozreli si aj priestory klubovne, kde sa stretli s krajanmi Františkom Kurnatom, Františkom Brodovským a Andrejom Skupinom. Navštívili tiež kostol a dozvedeli sa niekoľko faktov z jeho história a zápasu Belianov o slovenské spevy v kostole.

Po odchode z obce sa zastavili pri prielome rieky Bialky, v susedstve ktorého sa nachádza svetoznáme geologické stanovište. Našli tu o. i. bumerang spred 30 tisíc rokov. O podrobnostiach objavu porozprával jeden z členov Spišského dejepisného spolku, spolupracujúci s prof. Valde-Nowakom z PAV v Krakove, ktorý robil vykopávky v tunajšej jaskyni v Oblazovej skale. Ďalšia cesta zaviedla hostí do múzea rodiny Korkošovcov v Čiernej Hore, ktorá je povedomá Slovákom ako rodina nadaných umelcov. Tam už na nich čakala krajanka M.

Milonová, ktorá oboznámila návštevníkov s dejinami rodu Korkošovcov, ktoré veľmi dobre pozná, a napokon v malých skupinách ukázala dom a jeho vybavenie, ako aj hospodárske stavby.

Poslednou zastávkou bol Jurgov, kde si hostia prezreli krásny drevený kostolík sv. Sebastiána.

Na záver celodňovej exkurzie bolo naplánované stretnutie vo Vyšných Lapšoch, kde v miestnej klubovni bolo pre nich pripravené malé pohostenie. Privítal ich tam predseda MS SSP Jozef Krišík. Pri teplom čaji a káve sa hovorilo o problémoch, aké má naše krajanské hnutie. Členovia spolku sa s nami podeliли svojimi dojmami z návštevy a niektorí z nich slúbili aj svoju pomoc, napr. vo veci slovenských kníh pre deti. Urobili aj zbierku, z ktorej výťažok 2201 Sk a 335, 80 Zl venovali na výlety pre našich žiakov, za čo im patrí srdcenná vdaka. Možno, že prídu práve do Levoče alebo Kežmarku, aby spoznali tamoxie vzácné pamiatky.

Dúfajme, že našim hostom sa u nás páčilo a že mohli obohatiť svoje vedomosti o ďalšie zaujímavé poznatky.

**Text a foto:
AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ**

V jurgovskom drevenom kostole

Posedenie vo vyšnolapšanskej klubovni

ALBERTO MORAVIA

NEVERNÁ ŽENA

Stefanovi, tvrdému a dobyvačnému mužovi, osud určil ženu, ktorá nikdy netajila, že mu je neverná zakaždým, keď má na to chut'. Tvárou v tvár takej zjavnej zrade Stefan potlačil svoju výbušnosť a predsa vzal si čudný, no zároveň rozvážny plán: prežívať tot trápenie ako mnohé iné starosti, urobiť z neho rutinu každodennej existencie. Napokon sa priam utýral, keď spočítal nových i starých milencov, chvíľkových alebo stálych. A tak sa nakoniec predsa len umáral ženinou neverou.

Po týždňovej služobnej ceste v Amerike sa Stefan vrátil do Talianka, ale žene svoj príchod neoznámi. A naozaj, keď o druhej v noci prekročil prah bytu, nenašiel nikoho. Ľahol si a začal „prežívať trápenie“ s očami upretými do tmy a s búrlivými myšlienkami v hlave. Napokon sa dvere otvorili, do spálne vošla žena a začala sa potme vyzliekať. Potom sa zavrela do kúpeľne a vyšla až po dobrej štvrti hodine. Jej sivý, elegantný tieň ešte chvíľu krúžil po stenách a napokon vklzol k nemu do posteľ. Stefan ju okamžite objal okolo drieku a pošeppky sa spýtal:

- Kde si bola?

Celkom bez zábran mu odvetila:

- V reštaurácii, potom sme šli k nemu.

- Ku komu? K Ernestovi?

- Nie, čo ti to napadlo! S Ernestom sa už nestretávam najmenej dva mesiace.

- Teda k Rudolfovci?

- Kdeže Rudolf odcestoval do Nemecka.

- Takže k Robertovi?

- Áno, k nemu.

- Milovali ste sa?

- Radšej mi ti povedz, čo si robil v Los Angeles.

Stefan chvíľu mlčal, potom zlostne odvrkol: - Bol som ti neverný s Američankou.

- Kto to bol?

- Dvadsaťročná call-girl. O trinásť rokov mladšia ako ty.

- Manželka sa k nemu pritúlila a zašepkala:

- Spime, už je neskoro. Dobrú noc.

Na druhý deň sa Stefan zobudil s výrazným pocitom, že sa mu nechce žiť. Nešiel do úradu, odvolal schôdzky, celé dopoludnie strávil vo svojej pracovni, čarbal si na papieriky domy, stromy, kvety, vojakov, psy, kone. Okolo poludnia sa pokúsil nakresliť ženinu tvár, no vzápäť jej dokreslili fúzy a už to nebola ona. Kreslil teda všetko odznova.

Pri obede sa mu žena videla krajsia ako kedykoľvek predtým, pripísal to hodinám, ktoré strávila v Robertovom dome. Zverila sa mu, že od istého času chodí za ňou akýsi neznámy muž a šepká jej do ucha slová, ktoré nemôže zopakovať. Stefan sa spýtal: - Prečo nemôžeš?

- Lebo isté veci, ak ich hovoríš tónom, ktorým ich vyslovuje ten človek, sa môžu zdať dokonca pekné. Inak sa vlastne vôbec nedajú zopakovať.

- Čo je to za tón?

- Naliehavý, väšnívý, zúfalý.

- Videla si jeho tvár?

- Nie, nikdy som sa neobzrela. A on po chvíli vždy zmizne.

Stefan hned' po obede odišiel a zamieril rovno do telefónnej búdky na rohu ulice. Viedol ho zmätený, čudácky úmysel zradíť seba samého a zahrať sa telefonicky na muža, ktorý sleduje jeho ženu. Vošiel do búdky, vykrútil vlastné číslo a začul manželkin hlas. Prstami si stlačil nos a tlmenie sa ozval: - Som ten, čo chodí po ulici za Tebou a hovorí ti neslušné slová.

Po chvíli vykríkla: - Ach, to si ty! Ako si zistil moje číslo?

- Poznám ťa už dávno a viem o tebe všetko. Tak, čo uvidíme sa?

- Načo?

- Aby sme sa milovali.

- Milovať sa? To je nápad. Lenže odkiaľ môžem vediet, že si naozaj ten muž?

- Zapakujem ti slová, ktoré som ti už vravel.

- Dobre, hovor!

Stefan povedal niekoľko bežných nadávok; zdalo sa mu, že žena pozorne načúva, lebo presvedčivo odvetila: - Áno, si to ty. Dobre streňeme o piatej na Námestí maltézskych rytierov.

Po tomto rozhovore Stefan sadol do auta a krúžil po predmestských uliciach. Chcel si skrátiť čas čakania. Napokon našiel, co podvedome hľadal: „dámu na prechádzku“, ktorú poznal z okolia Taliankeho námestia. Bola vysoká, červenovlasá, štíhlá ako jeho žena. Stála vzpriamene na okraji chodníka so zápalenou cigaretou v ruke. Stefan spomalil a zastavil. Žena ho uvidela a začala sa smiať:

- Ach, to si ty, čo hovoriš, že sa podobám na twoju ženu.

- Áno, ja.

- Chceš, aby som si prisadila?

- Nie, dnes nie.

- Už prešiel rok, čo sme boli spolu. Odvtedy sa jednostajne mne vraciaš, a ustavične to odkladáš na neskoršie. Čo vlastne chceš?

Stefan napochytre odvetil: - Iba sa na teba pozriet. – Potom naštartoval a odišiel. Prirodzene, o piatej na Námestie maltézskych rytierov jeho žena nepríšla. Stefan čakal štvrt' hodinu, potom druhú i tretiu. Napokon sa pobral domov.

Už vo dverách mu udrel do nosa zápací plynu. Chcel vbehnúť do kuchyne, no dvere boli zamknuté zvnútra. Zíšla mu na um podivná myšlienka: upratovačka, ktorá chodieva k nim na niekoľko hodín denne, si vybraťa na samovraždu ich byt. Vošiel do salónu, vzal mramorový popolník a jediným mocným úderom rozbil sklo na dverách. Vsunul ruku a zvrhol klúčom. V kuchyni bola tma, Stefan preskočil telo na podlahe a otvoril okno. Keď konečne zažal svetlo, zistil, že

tom leží jeho žena. Vyštretá, napätá, so zatátymi päťami, s hlavou na pleci. Stefan si kľakol, usiloval sa ju ožiť, dvíhal jej hlavu, no märne. Mala zavreté oči z pootvorených úst jej vytiekali sliny.

Vtom mu hlavou mihla myšlienka: skoncuje s ňou, urýchli jej smrť. Na stoličke bola poduška, vzal ju a opäť sa sklonil, aby ju pritisol na nevinnú tvár. Lenže v tom okamihu otvorila oči a namáhavo zašeckala: - List... – potom ich opäť zavrela; zrejme omdlela.

Šokovaný Stefan rezignoval. Podložil jej vankúš pod hlavu a poobzeral sa. List ležal na stole, otvoril ho.

- Dnes, keď si mi do telefónu hovoril všetky tie ohavné veci, pochopila som, že si to ty. Prepáč, ale už nie som

schopná znášať tvoju žiarlivosť. Ako môžeš o mne tak zle zmyšľať? Ak zavolá Kosma, povedz mu, že som odišla.

Čo teraz? Stefan strčil list do vrecka, ešte raz sa pokúsil zdvihnuť nehybnú a bezvládnú ženu, avšak neúspešne. Chytil ju teda za ruky a tāhal z kuchyne, cez rozbité sklo a chodbu až do spálne. Tam ju s veľkou namáhou vyložil na posteľ. Zrazu žena otvorila oči a spýtala sa:

- Ľubiš ma?

Vtom zazvonil telefón. Nesmelý, zdvorilý Kosmov hlas v slúchadle sa spýtoval, či je doma jeho manželka. Stefan rovnako milo odvetil, že odcestovala. Potom si sadol na posteľ, zdvihol jej ruku k ústam a bozkával.

(Express, č. 35/1992)

J. DUNIEC

NIKDY SOM NEMAL REKLAMÁCIU

Chodil som sem a tam po pracovni a fajčil cigaretu za cigaretou. Pred očami sa mi odohrával ako film celý môj doterajší život. Všetko to svinstvo, všetky tie veľké i malé podvody, všetci tí holobiatrikovia, ktorí sa neskôr obesili alebo skočili do dravých rieiek, aby unikli... Desiaty pohárik whisky, ktorú som v ten osudný deň vypil, nepoisilnil moje nervy, ani mi nezlepšil náladu. Je to možné, aby všetko takto skončilo? Telefonický rozhovor so spoločníkom zničil všetky moje nádeje. Už som mohol iba čakať. Ešte včera som si mohol kúpiť letenku a zmiznúť. Dnes je už neskoro... Poznal som pravidlá hry a vedel som, že človek, ktorého si na túto prácu najme, je profesionál. Útek by znamenal iba predĺženie agónie. Čo mám robiť? Musím nájsť nejaké riešenie... Ale aké? Prišiel pred pol nocou. Vysoký, v peknom obleku. Jeho tvár vyjadrovala úplnú l'ahostajnosť, bola tupá a nepreniknutelná. Vošiel pomalým, pokojným krokom, pozrel na mňa ako na mŕtvolu a spýtal sa:

- Pán Brown? Rezignovane som prikývol.
- Prišiel som vás zabít, - povedal ako by mi oznamoval, že dnes je nedela.

- Viem, čakám. Iné riešenie neexistuje?
- Neexistuje, už mi to zaplatili.

- Ale azda to nemusíte urobiť hned. Nemohli by ste chvíľu počkať?

- Dávam vám päť minút, - odpovedal a navyknutým pohybom vytiahol pištoľ. – Potom začнем strieľať, - dodal a bez náhlenia nasadil tlmič.

- Päť minút? Tak málo? No dobre. Keby ste mali chut' napíť sa niečoho ostrejšieho, rád poslúžim.

- V práci nepijem. Pozrel na mňa pohrdavo. – Som profesionál.

- Profesionál... Tak vám musím, pane, zdôrazniť, že som nevinný. Chlap, ktorý si vás najal, je vyslovený ničomník a podvodník. Budete ma mať na svedomí.

- Nemám svedomie, - takmer sa rozosmial.

- Zabijam za peniaze. Ostatné ma nezaujíma. Jasné?

- On zviedol moju ženu. Uniesli mi dieťa. Musel som sa nejako odreagovať. Určite by ste aj vy tak reagovali.

- Neviem, ja nemám ženu, - zabijak pokrčil mohutnými plecami a pozorne pozrel na tlmič.

- Počkajte, pane, ešte chvíľu! Už len chvíľočku... ! Čierny otvor jeho pištole pomaly stúpal, až ostal nehybne stáť vo výške mojej hrude.

- Ozaj sa nedá nič robiť?

- Nie, dostał som zaplatené a nemôžem klienta podviesť. Nikdy som nemal reklamáciu.

- Skutočne? To je ohromné! Ešte sekundu! Dostali ste zaplatené. Mohol by som... Mohol by som vedieť koľko?

- Nie, to je profesionálne tajomstvo.

- Tisíc dolárov? Pokrútil povýšene hlavou.

- Päťtisíc? Zakolísal. Čierny otvor sa slabo zachvel. Na to som čakal.

- Tak sa dohodneme? Zaplatím vám dvojnásobok.

- Dvojnásobok? – pokrčil nízke čelo.

- Trojnásobok! Peniaze sú v zásuvke písacieho stola. Chvíľu uvažoval.

- Trojnásobok? Nie, vylúčené. Nevezmem peniaze zadarmo.

- Ako to zadarmo? Za tie peniaze zabijete môjho spoločníka.

- Spoločníka? Hovoríte, spoločníka? To by šlo...

- Taktiež sme dohodnutí, - zaradoval som sa.

- Dohodnutí, - súhlasil. Už avilo sa mi. Priznávam, že mi tá myšlienka napadla oveľa skôr, preto som primeranú čiastku zavčasu pripravil a uložil do písacieho stola. Pozrel som sa s neskrývaným zadostučinením, ako ide a vytahuje zväzok bankoviek.

- V poriadku, súhlasí, - povedal, keď ich prerátal.

- Môžete byť spokojný, pán Brown. Najneskôr o hodinu bude pán Wighte mŕtvy, - a vzápäť vystrelil. Ležím tvárou na podlahe, gul'ka neprešla srdcom, ale citím, ako mi uniká život z tela. Už odbila polnoc.

Rozmýšľam, či ten zabijak bol fušer, alebo ho k tomu donútil akýsi ľudský impulz ku kompromisnému zásahu, aby mal „príjemnú“ istotu, že zomriem zároveň so svojím spoločníkom.

Ked' odchádzal, počul som, ako si hovorí sám pre seba.

- Náš zákazník, náš pán. Nikdy som nemal reklamáciu...

(Express č. 10/1990)

Juniori LKS Krempachy

FS Zelený javor

KREMPACHY '2004

5.9.2004 – Kultúrny dom v Krempachoch pripravil zaujímavý kultúrny program na okresné dožinky v Ludžmierzi, v rámci ktorého vystupovali na tomto podujatí tanečné skupiny Herz a Sigma, ako aj divadelný krúžok Mravec.

- V septembri folklórny súbor Zelený javor vystupoval na ľudovej slávnosti v Děbne, ako aj vo Fridmane pri príležitosti vyznamenania tamojšieho súboru Fridmaňania. Ešte predtým, koncom augusta, sa Krempaňania zúčastnili festivalu Bis-country v oravskom Podbieli na Slovensku. V súčasnosti krempašský súbor pod vedením Márie Petráškovej-Wněkovej pripravuje osobitný program na oslavu svojho jubilea – 15. výročia svojej činnosti, ktorá sa uskutoční v novembri t.r.

30.9.2004 – tohtoročná úroda zemiakov bola veľmi slabá. Viačerí krempašskí rolníci sa stážajú, že nenakopali ani toľko zemiakov, koľko zasadili. Všetkému je vraj na viny daždivé a chladné počasie v jarnom a čiastočne aj v letnom období.

30.9.2004 – Športové družstvo LKS Spiš Krempachy spolu s ríčtárskou radou usporiadali zbierku peňazí na výstavbu elektrického vedenia k športovému štadiónu a amfiteátru v dĺžke asi 550 m. Táto investícia – realizovaná firmou Manstel - má stať zhruba 15 tis. zlých. Poznamenajme, že ok. 4 tis. Zl. poslali na tento cieľ krempašskí rodáci z Ameriky.

1.10.2004 – na Dlhej ulici č. 136A v Krempachoch otvorili nový

Výstavba elektrického vedenia k amfiteátru

obchod s potravinami, ktorého majiteľom je Przemysław Paluch.

Text a foto: F.P.

V novom krempašskom obchode

Napájanie dobytka na paši

KRÁTKO Z ORAVY

Dňa 26.09. t. r. sa v Jablonke uskutočnil majstrovský futbalový zápas v skupine „A“ novotarskej ligy medzi LKS Orava – Jablonka a Granitom Čierna Hora, ktorý vyhrala Jablonka 4 : 0.

* * *

Folklórne súbory Rombaň z Chyžného a Skalniok z Hornej Zubrice sa zúčastnili kultúrneho podujatia Babiohorská jeseň, ktorá sa konala v dňoch 18. - 19. septembra t. r. v Záwoji. Veľkému záujemu sa tešili aj vystúpenia slovenského súboru Kriváň, českého Góral a tančníkov z Rakúska a Nemecka.

* * *

Dňa 11. 9. uzavreli manželský vzájom Barbora Kašpráková, dcéra krajanke Gizely Kašprákovej z Jablonky a Piotr Łukawski z Nového Targu, kde sa konal svadobný obrad. Našej krajanke srdečne gratulujeme.

* * *

V zdravotných strediskách v Jablonke a Podvuku sa v predpoludňajších hodinách poskytujú bezplatné konzultácie ľuďom, ktorí majú problém s alkoholizmom.

* * *

Nákladné cisternové auto z novotarskej mliekarne zmenilo čas príchodu

a prečerpávania mlieka zo zberne v Chyžnom o 7.30 na 8.00 hod. Všetko iné ostáva po starom a kvalita mlieka sa kontroluje!

* * *

V septembri t. r. prestáhovali v Malej Lipnici knižnicu a iné zariadenie bývalej klubovne Spolku do nedalekej novostavby č. 111, kde sú oveľa lepšie podmienky pre činnosť klubovne.

* * *

Vo viacerých oravských dedinách sa nachádzajú kaplnky a božie muky, ktoré postavili slovenské rodiny. Patrí k nim aj kamenný kríž (na snímke), stojaci na konci Jablonky, ktorý dala postaviť rodina Novákovcov.

* * *

Prútikár Jozef Kulašiak z Pekelníka pomáha ľuďom za pomoci virgule zo slivkového stromu nájsť prameň pitnej vody. Pomohol mnohým, v tom aj kr. Jánovi Švietekovi, ktorému stačil 5 - metrový vrt, aby sa dostal k prameňu.

* * *

V Dolnej Zubrici došlo k prípadu podvodu. K istej tamtojžene žene prišiel poslanec vrah s výhrou v lotérii, ktorou bol príbor v hodnote 100 zlôtých, a vymánil od nej 550 zlôtých ako záložné

na ultraľahkú kosačku, ktorej sa však nedočkala.

* * *

V polovici septembra došlo na jednej zo základných škôl v Jablonke ku krádeži značnej sumy peňazí a kníh, ktoré priviezla do školy zásielková služba PO-CZTEX. Prípad vyšetruje polícia.

* * *

Dňa 25. 08. oslávila krajanka Anna Klusková z Pekelníka 60. narodeniny. Ku gratuláciám manžela Stanislava, dcér Moniky, Eriky, Dany, synov Jána a Kríštofa a 10 vnúčat sa pripája aj redakcia Život.

■ **Text a foto: IVAN KURUC**

KAŠUBSKÁ KONFERENCIA

18. septembra t. r. sa uskutočnila v Sycovej Hute v Mažurskom vojvodstve konferencia zástupcov národnostných menšíns a etnických skupín žijúcich v Poľsku. Témou konferencie bola sice Úloha etnických skupín v zjednotenej Európe, ale značná časť referátov bola venovaná Kašubom a ich vývoju na území Poľska. Je historicky doložené, že Kašubi majú spoločné korene zo Slovanmi a kedysi žili na území dnešného Nemecka, odkiaľ sa v 10. - 11. storočí prestáhovali do iných oblastí. V dnešnom Slovinsku sa usadili západní a v severnom Poľsku východní Kašubovia. Usporiadateľom konferencie bol Kašubský rozvojový inštitút, ktorý má sídlo v Kościerzynie.

K zaujímavejším príspevkom na konferencii patrila o. i. prednáška Dagmary Oprzyńska, predstaviteľky nemeckej menšiny, o získavaní finančných prostriedkov pre národnostné menšiny v Poľsku, ako aj Pavla Bednorza z Fondu pre ekonomicke vzdelávanie, ktorý uviedol prehľad peňažných zdrojov Európskej únie na financovanie projektov národnostných menšíns a etnických skupín. Povedal, že banky sú na spoluprácu s fondmi EU lepšie pripravené ako vojvodské úrady, a že prednost majú projekty v oblasti kultúry, vzdelávania a ho-

spodársko-spoločenských aktivít. Podľa neho by nemal byť problém ani s poukázaním peňazí na projekty týkajúce sa rozvoja regionálnych infraštruktúr. Posledný príspevok o práciach vládnej administratívy v prospech rozvoja národnostných menšíns prednesla, Danuta Główacka-Mazur z Ministerstva vnútra. Musíme podotknúť, že aj vďaka jej podpore dostal nás Spolok na kultúrny dom v Novej Belej 50 tisíc zlôtých.

Počas diskusie sa hovorilo o potrebe čo najrýchlejšieho schválenia zákonov o právach národnostných menšíns a o ochrane jazykov menšíns, čo sa tiahne už 14 rokov. Výučba jazyka predkov je nielen otázkou kultúrnej potreby človeka a jeho identity, ale aj zachovania spoločenského postavenia v búrlivo rozvíjajúcich sa krajinách sveta. Každá etnická a národnostná menšina má právo sa dobrovoľne rozhodnúť, ako a na akom stupni vývoja zachová svoju kultúru a ktoré jej prvky prenesie do budúcnosti.

Po ukončení konferencie jej účastníci navštívili Kašubský etnografický park vo Wdzydziach Kiszeckých, kde obdivovali starú drevenú architektúru Kašubov z 19. storočia, veterný mlyn, rybárske domy a iné pamiatky. Zúčastnili sa tiež plavby na výletnej lodi po jazere Wdzydze. Podujatie zavŕšil kultúrny program, v ktorom vystúpili kašubské súbory a umelecké skupiny iných národnostných menšíns.

■ **IVAN KURUC**

DO EURÓPY S EKOLOGICKÝM MEDOM

Vybral som sa do včeliná v Úboči za našim skúseným včelárom Jozefom Kiernožiakom z Krempách, aby mi porozprával o svojom včelárskom koníčku.

- Včelami sa zaobrám od r. 1975. Vtedy som sa totiž prestahoval do Krempách z Čiernej Hory, kde som býval s manželkou Helenou. Včelársku záľubu som zdedil po starom otcovi, ktorý mi na začiatok daroval dva úle. Začal som študovať odbornú literatúru a čítať včelársku tlač, no a prizerat' sa starším, skúseným včelárom. Tako som sám získaval skúsenosti a vďaka usilovnej dlhočnej práci, no a láske k tomuto povolaniu sa mi postupne podarilo rozvinúť chov včiel.

V súčasnosti mám dva lesné včeliná a jeden lúčny – dokopy 70 úľov. Predtým som mal jeden včelin s 30 úlmi nedaleko domu, ale vzhľadom na nebezpečenstvo hroziacé deťom i susedom som ho prestahoval k nedalekému lesu, kde som obhospodaril okolitý areál. Tu, medzi včelami, v neporušenom prírodnom prostredí, trávim väčšinu voľného času.

J. Kiernožiak so svojimi úľmi

Dorábam med: medovicovo-krémový, kvetný a nektárovo-medovicový, ktorý osobne dodávam a predávam zákazníkom. V tomto roku vzhľadom na nepriaznivé počasie v jarnom a čiastočne i letnom období bude o 20-30 % menej medu. 1 liter medu stojí priemerne 23 Zl a mniškovo-krémový med 25 Zl, čiže je viac-menej na vlaňajšej úrovni, kým cena cukru stúpla takmer o 100 %. Cukor používam v minimálnom množstve len na prikrmovanie včiel v zimnom období. Snažím sa, aby môj med bol v najvyššej mieri prirodzený a čo najviac ekologický, čím si získavam zákazníkov. Aktívne sa zúčastňujem na výstavách a súťažiach novotarskej odbočky Karpatského včelárskeho zväzu v Nowom Sączu. Napr. v poslednom období som bol so svojimi výrobkami na Brníckom sviatku v Poronine a na Podhalskom jarmoku v Novom Targu.

**Text a foto:
FRANTIŠEK PACIGA**

AKO SA MÁME?

Podľa prieskumu verejnej mienky, ktorú urobila organizácia CEORG, obyvatelia Slovenska sú zo štátov

Vyšehradskéj štvorky najmenej spokojní s ekonomickej situáciou vo svojej krajinе. Podľa tohto prieskumu vyše 70% Slovákov považuje ekonomickú situáciu za zlú alebo veľmi zlú. V prípade Poľska sa takto vyjadrilo necelých 56%, v prípade Českej republiky 51,6% a Maďarska vyše 39%. Ako veľmi dobrú alebo dobrú hodnotí ekonomickú situáciu na Slovensku iba 2,5% opýtaných, zatiaľ čo v prípade Česka je to až 9,4%, Poľska 7,3% a v prípade Maďarska 4,1% respondentov. Vyplýva to podľa respondentov aj zo sociálneho tlaku na

rôzne skupiny obyvateľstva, stále sa meniacich reforiem rôznych odvetví a s tým spojených nákladov, ako aj z vysokej nezamestnanosti. Vyše 37% Slovákov pritom očakáva ďalšie zhoršovanie ekonomickej situácie krajinu. Ešte skeptickejší sú však v tomto smere Česi. Ekonomickú situáciu svojej domácnosti hodnotí ako pomerne zlú alebo zlú takmer 35% Slovákov, čo je najviac spomedzi krajín Vyšehradskej štvorky. (ak)

NOVÝ PREDSEDA PKN ORLEN

Prednedávnom sme písali o Igorovi Chalupcovi, synovi bývalého šéfredaktora Života Adama Chalupca, že sa stal námestníkom ministra financií PR. I. Chalupec bol okrem iného v rokoch 2000-2003 podpredsedom banky Pekao SA a od roku 1995 členom vedenia tejto banky, ako aj predsedom buď členom viacerých dozorných rád. Je to vzdelaný a skúsený človek v oblasti ekonomickej politiky, čo ocenila aj dozorná rada PKN Orlen na zasadnutí 21. septembra, keď ho zvolila do funkcie predsedu tejto korporácie. Do tejto funkcie nastúpil od 1. októbra t. r. Blahoželáme. (ak)

NAJMENŠIA SLOVENSKÁ KNIHA

Najmenšia kniha na Slovensku má tvrdú väzbu a je menšia ako zápalková škatuľka. Jej rozmery sú 35x45 mm a má „hrubku“ 14 mm. Kniha obsahuje niekoľko desiatok tlačí priesvitiek – vodoznakov pochádzajúcich z ručných papierní na Slovensku. Prvým je vodoznam z roku 1604 a posledným priesvitkem obce Visolaje z roku 1837. Kniha vyšla v roku 1978 v náklade 2 tisíc kusov. Jej hodnotu odhadujú na 3 000 korún. (ak)

6. ROZLÚČKA S LETOM

Pod takýmto názvom sa uskutočnilo 3. októbra v zbrojnici v Nižných Láپsoch vyhodnotenie súťaže o najkrajšie upravené okolie domácností a hospodárskych stavieb v gmine Nižné Lapše. Uchádzačov o prvenstvo bolo

veľmi veľa, spomedzi, ktorých osobitná porota musela výbrať len niekoľkých. Totiž ľuďom čoraz viac záleží na výzore svojich domov a záhrad. Porota uzala, že najkrajšie upravené okolie v gmine Nižné Lapše v tomto roku mali: Irena a Waclav Czechowski z Falština, Jadwiga Brynczková z Fridmana, Irena Baková z Kacviny, Helena Jędrusiaková z Lapšanky, Helena Materna z Nižných Lapš, Veronika Chovancová z Vyšných Lapš, Krystyna Adamczykova z Nedece, Józefa Bogaczykova z Nedece-Zamku a Irena Bizubová z Tribša. Zvláštne ocenenie ziskali: Małgorzata Babiková z Falština, Bogusław Fryc z Fridmana, Krystyna Igłarowá z Fridmana, Anna Bigosová z Kacviny, Helena Trzopová z Lapšanky, Lucyna i Paweł Dziubanowci z Nižných Lapš, Anna Krišková z Vyšných Lapš, Irena Neupauerová z Nedece, Stanislav Maliniak z Nedece a Małgorzata Wadowská z Tribša. Srdcečne blahoželáme.

Spolu s vyhodnotením súťaže sa konala i ochutnávka spišských regionálnych jedál, ktoré pripravili gazdne z Nižných Lapš, Lapšanky, Fridmana a naše krajanke Mária Krempašská, Irena Kašická a Anna Chmielová z Nedece. Naše krajanke prišli z typickými nedekými jedlami, ako napr. posúchy (moskole) s bryndzou, maslom alebo soľou, posuch zo zemiakov, fazuľa so slivkami, vôňavý domáci chlieb a koláč

z jablkami. Nechýbalo ani domáce malinové a trnkové víno. Všetky tieto dobroty boli v hlinených hrncoch, bud' podané na pekne zdobených hlinených alebo drevených misách. Navštěvnici si to mohli ochutnať drevenými lyžicami bud' vidličkami. (ak)

NOVÁ MATURITA V SR

Podobne ako v Poľsku, po šiestich rokoch príprav sa ministerstvo školstva SR rozhodlo zaviesť novú formu maturitných skúšok. Minulý rok sa generálnej skúšky zúčastnili stredoškoláci zo Žilinského a Bratislavského kraja, teraz novú maturitu absolvujú už všetci maturanti. Podstatnou zmenou je, že do 15. októbra museli určiť, z ktorých predmetov chcú maturovať. Ich predchodycia sa mohli rozhodovať do februára. Maturanti budú končiť štúdium skúškou z piatich predmetov, a to okrem slovenčiny a cudzieho jazyka aj z jedného prírovedeného predmetu a z dvoch voliteľných. Doteraz sa maturovalo zo štyroch predmetov. Na stredných odborných školách budú musieť žiaci maturovať zo slovenského jazyka, cudzieho jazyka a odborného predmetu, pri ktorom budú musieť zvládnúť teoretickú aj praktickú časť. Nové maturity budú pozostávať z viačerých častí. Maturitné písomné skúšky

sa budú konať od 11. do 15. apríla 2005. Témy prác budú zadané centrálne, čiže budú rovnaké pre všetkých žiakov, ktorí budú mať štyri hodiny na ich vypracovanie. Ústne maturity odporuča ministerstvo školstva pripraviť od 23. mája do 10. júna. V tomto období by už totiž mali byť vyhotovené všetky externé časti skúšok, teda aj s prípadnými opravnými termínnimi. V rámci ústnej formy maturít čaká na stredoškolákov tiež niekoľko zmien. Maturanti budú musieť odpovedať pred predmetovými komisiemi, ktoré budú zložené z troch odborníkov, pričom ich predsedom nemôže byť zamestnanec školy. Okrem toho študenti budú môcť odpovedať za jeden deň najviac z troch predmetov, čiže maturovať budú aspoň dva dni. Novinkou maturitnej skúšky je aj to, že si študenti budú môcť určiť úroveň, na akej chcú maturovať. Ak si v danom predmete veria menej, tak si budú môcť zvoliť B úroveň, v opačnom prípade zložia maturitnú skúšku na úrovni A. (ak)

ZLATO SLOVENSKEJ MOTÝLKARKY

Slovenská plavkyňa Martina Moravcová sa stala sedemnásobnou majsterkou sveta v krátkom bazéne, keď po bronce na 100 m polohové preteky obhájila v americkom Indianapolsi zlato zo stovky motýlikov a po terajšom 7. svetovom šampionáte má na konte už 16 medailí (7 zlatých, 5 strieborných a 4 bronzové). Len raz sa Martina vrátila z MS bez cenného kovu, pri premiére v roku 1993 na Mallorce. V Indianapolsi Moravcová vyhrala časom 57,38 s takmer polsekundovým náskokom pred Američankou Rachel Komisarzovou (57,88). (ak)

DRACULA Z ORAVY

Niekto si pomyslí, čo môže mať spoľočné tento legendárny „hrdin“ viačerých povestí alebo skôr upír odkiaľsi z Rumunska s Oravou? V podstate nič. A keď už, tak skôr s Oravským hradom, kedy mohutnou pevnostou, ktorá celé stáročia strážila severnú hranicu uhorského kráľovstva s Poľskom. O tom z dejepisu vedia takmer všetci. Málokto však vie, že práve na Oravskom hrade

Naša fotohádanka

Naša snímka predstavuje typický vzhľad hlavného hrdinu z niekoľkých francúzskych filmov, ktoré prednávnom vysielal jeden z programov poľskej televízie. Aby sme vám uľahčili odpoved' pripomienime, že túto úlohu zahrál známy francúzsky herec Jean Marais a že vo filmoch s týmto hrdinom zahral postavu policajného komisára ďalší znamenitý herec, komik Louis de Funes. Napíšte nám filmové meno tohto hrdinu a pošlite do redakcie. Medzi autorov správnych odpolední vyzrebuje slovenské knihy.

* * *

V Živote č. 8/2004 sme uviedli fotografiu Arnolda Schwarzeneggera. Knihy vyzrebovali: Lucia Dronžeková zo Spišskej Staré Vsi a Katarína Vaňčíková z Durstína.

nemeckí filmári nakrúcali v roku 1921 prvý čiernobiely film o Draculovi, ktorý mal názov „Hrôza z Nosferatu“. Nemohol sa volať Dracula, lebo manželka autora známej knihy o tomto kniežati-upírovi pani Stokerová nechcela predať filmárom autorské práva. A tí, ako sme už povedali, si ako kulisu svojho filmového príbehu vybrali práve Oravský hrad. Samozrejme kameramani sa museli poriadne obracať a robiť zábery z najmenej očakávaných miest, aby hrad vyzeral tak strašidelné a tajomné ako v knihe. Preto ktokoľvek by si púšťal tento film odpredu či odzadu, nenájde ani jeden známy pohľad na strmú skalu s citadelou navrchu, ako hrad poznáme dnes. „Hrôza z Nosferatu“ musela jednoducho zostať tajuplná, záhadná.

Práce na tomto filme vzbudili na Orave veľký záujem. Svojho času rozprávala o tom p. M. Krupášová (výpoveď uviedená Plus 7 dní č. 7/2004): „Mama, narodená v r. 1901, mi

to veľakrát spomínala. Napr. keď sa zamaskovaný herec prechádzal po Oravskom Podzámku, mladé, ale aj staršie dievčence pišťali a vrieskali od strachu poskrývané za oknami, kým neprešiel. Až potom povybiehali zo svojich skryší a hnali sa k hradnej bráne, kde už stáli zástupy zvedavcov – aby videli, čo sa tam deje. Nedalo im to“.

Aj dnes by iste pred bránami stáli davy ľudí. Tí by však pišťali skôr od rozkoše, že konečne môžu vidieť nejakú známu osobnosť z filmového plátna a natáhovali by ruky s túžbou získať autogram. Časy sa však menia... Ale legendy zostávajú A krypta na Oravskom hrade, ktorej nemeckí filmári v r. 1921 venovali veľkú pozornosť, si svoje tajomstvo stále do-

Tajuplný Oravský hrad

bre stráži. Poznamenajme ešte, že odvtedy, najmä v povojnovom období, boli filmári na Oravskom hrade veľakrát, ale prešlo to takmer bez povšimnutia. (jš)

Odišli od nás

Dňa 23. septembra 2004 zomrel v Novej Belej vo veku 81 rokov krajan

ŠTEFAN BIZUB

Zosnulý bol dlhoročným členom Spolku a čitateľom Života. Odišiel od nás dobrý krajan, starostlivý manžel, otec a dedo. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulého vyjadrujeme úprimnú sústrast'.

MS SSP v Novej Belej

* * *

Dňa 4. septembra 2004 zomrel v Krempachoch vo veku 71 rokov krajan

VALENT ŽIGMOND

Zosnulý – dlhoročný člen Spolku a čitateľ Života – bol v rokoch 1969-1975 kapelníkom krempašskej dychovky. Vďaka jeho aktivite Krempašania nadviazali pravidelné kontakty a kultúrnu spoluprácu s dychovkou Oravanka z Trstenej, ktorá sprístupnila krempašským hudobníkom bohatý nótový materiál. Odišiel od nás dobrý hudobník, vzorný krajan, dobrý manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulého vyjadrujeme úprimnú sústrast'.

MS SSP v Krempachoch

JÁN PAKOS

Práve uplynulo pol roka, keď v Malej Lipnici zomrel (30.5.2004) vo veku 80 rokov krajan

Zosnulý bol jedným z prvých členov nášho Spolku v obci a dlhoročným čitateľom Života. Bol tiež znamenitým polovníkom. Odišiel od nás dobrý krajan, starostlivý manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulého vyjadrujeme hlbockú sústrast'.

MS SSP v Malej Lipnici

Z kalendára na november

Záhradkári

Kedže tento mesiac prináša mrazu a nezriedka aj sneh, treba záhradku pripraviť na zimy odpočínok, čiže zrýlovať, aby pôda zachovala vlahu a kyprost'. Podobne robíme so studenými pareniskami nezaloženými hnojom, kym z poloteplých vyberáme spodnú vrstvu zeminy a hnoja, ktoré po premiešaní a uložení dajú kvalitný kompost. Po zrýlovaní treba pôdu pohnúti maštaľným hnojom buď kompostom v dávke ok. 3 kg na 1 m². Do ďažších pôd sa hnoj zapracúva do hlbky 10-15 cm, kym do ľahších pôd do hlbky 15-20 cm. Pred napadaním snehu treba ešte skontrolovať stav zeleniny ponechanej na hriadke na prezimovanie a v prípade potreby urobiť nutné úpravy. Aby sme získali náskok v jarnej vegetácii, môžeme vysiať krátko pred príchodom zimy cibuľu, cesnak, petržlen buď karotku. Pestovanie bude úspešné, keď semená vyklíčia až na jar, čo si vyžaduje určité skúsenosti. Pravidelne kontrolujeme tiež zeleninu uskladnenú v pivničiach a iných priestoroch.

Ovocinári

sa v tomto období snažia najmä ukončiť výsadbu ovocných stromčekov a krov. Ich korunku možno potom narezat' buď čiastočne zrezat'. Aj v ovocných záhradách treba zrýlovať pôdu. Ak je chudobná na vápno, treba ju povápnit'. Pokračujeme tiež v odstraňovaní chorých stromov a ošetrovaní kmeňov a hrubších konárov. Kopeme tiež jamy pre jarné sadenie stromčekov. Zhrabujeme lístie, pridávame doň nehasené vápno čím získavame cenný kompost. Spolu s rýlovaním aj rigolujeme a hnojíme pôdu do zásoby a na 1 ár dávame ok. 20 kg fosforečných hnojív (supefosfát buď Thomasová múčka) a 10 kg draselných hnojív. Dôležitá je pravidelná kontrola skladovacích priestorov, aby sme mohli včas zakročiť proti prípadným chorobám, napr. sklovitosti jabĺk. (priezračné škvŕny na ovoči) alebo proti hnednutiu plodov buď šupky z nedostatku slnečného žiarenia buď vysokej vlhkosti vzduchu.

Chovatelia

ak to neurobili doteraz, musia čím skôr zabezpečiť hydine zasklené okná a plné dvere a vôbec utepliť chovné priestory. Tie by mal byť suché a pravidelne vetrané, čo je pre zdravie hydiny veľmi dôležité. Pastevné možnosti sú už čoraz obmedzenejšie, ale pokial'sa dá, treba hydine umožniť pohyb na dvoroch a v pridomových záhradkách, kde vždy niečo nájde. Hydinu už treba pravidelne dokrmat' a zabezpečiť jej aj pitnú vodu, grit a pod. Ak chceme, aby sliepkы nezaostali v znáške, musíme ich nie len starostlivo ošetrovať a kŕmiť, ale zabezpečiť im aj 14-hodinový svetelný deň. Ak chovné priestory nie sú dostatočne uteplené, treba vajcia zbierať niekol'kokrát denne, aby nezmrzli.

Včelári

V novembri už včely vyletujú len výnimco ne za veľmi teplého a bezveterného dňa, lebo už niet prameňov na zbieranie potravy. Kedže dni sú už obyčajne chladné, musíme na úloch upraviť letáčové otvory, ktorých výška by mala mať 7-8 mm. Pri väčších otvoroch by mohli do úľov vniknúť piskory buď myši a narobiť veľa škôd. Včelstvá sa teraz v úloch čoraz viac zomkýnajú do zimného chumáča. Za pomerne teplých dní visia cez medziplástové uličky až do podmetu, kym za chladnejších dní zaliezajú do medziplástových uličiek. Teraz je čas na kladenie do podmetov podložiek, čiže nepieskovaných lepeniek takých rozmerov, aby sa mohli vsunúť do podmetu na dno úľa. Ich úlohou je zadržať všetko, čo cez zimu padne na dno, napr. voskové melivo, mŕtvolky včiel, kukly, kryštáliky medu a pod. Stav podložiek nám veľa napovie o stave zimovaného včelstva. Položením podložky zároveň ušetríme včelám veľa práce, ktorú by mali na jar s odstraňovaním týchto odpadkov z dna úľa. Poznamenajme ešte, že uteplenie úľov by malo byť po celý rok rovnaké. Snáď len od februára do mája, kedy sú najväčšie výkyvy teploty, by mohlo byť trochu lepšie. V tom čase totiž včelstvo intenzívne ploduje, preto nedostatočné uteplenie povaly ide na úkor zásob. (js)

ZBIERAME BYLINY

Našou dnešnou liečivou rastlinou bude **topol' biely** (*Populus alba*) a **topol' čierny** (*Populus nigra*). Sú to typické vlhkomilné stromy, ktoré tvoria lužné lesy a v ich podrade nachádzame mnoho liečivých rastlín. Topol' biely má pekný vzhľad, polosivý kmeň a kvitne pred rozkvitnutím listov. Má päťlaločnaté stopkaté listy, na lici holé a lesklé, na rube bielo plstnaté. Kvety sú jahňady. Topol' čierny je vysoký 20-25 m. Má hruby kmeň, čiernu popraskanú kôru, kvety jahňady a trojuholníkové kvety so zubkovaným okrajom.

Na liečebné účely sa zbiera skoro na jar (marec-apríl) púčiky, najlepšie nerozvinuté, čiže zabalene do lesklých živicových šupín. Niekoľko sa zbiera aj kôra. Púčiky treba rýchlo sušiť v tenkej vrstve na slnku buď umelým teplom. Hlavou účinnou látkou sú silice, potom fenolový glykozid salicín (pôsobí ako vrbová kôra), populín a flavónovy glykozidi chryzín. Kôra obsahuje najmä triesloviny a populín.

Topľové púčiky majú močopudný účinok a osvedčujú sa aj pri klbovom reumatizme, keď je zvýšené ukladanie kyseliny močovej v klboch. Pravda tu je účinnejší Colchicín, čiže výťažok jesienky obyčajnej (*Colchicum autumnale*). V ľudovej medicíne sa topol'ové púčiky využívajú aj pri zápaloch obličiek, močového mechúra a pri chorobách z prechladnutia ako čaj proti kašlu. Napokon ľudové liečiteľstvo používa čerstvé púčiky i na prípravu hojivej masti proti rôznym neduhom, ako sú výrážky a zlatá žila, najmä však pri hemoroidoch a na spáleniny, ale aj pri dne a reumatizme. Čaj (zápar) sa pripravuje z 1-2 lyžičiek rozdrobených a usušených púčikov na pohár vody. Má sa piť dva razy denne. Čaj z púčikov pri rozumných dávkach nemá nepríjemné vedľajšie účinky. (js)

LENKA TINKOVÁ

AKO ŽIEVE VEVERIČKA ALŽBETKA

Bol raz jeden strom a na ňom žila veverička Alžbetka.

Alžbetka má kožuštek takej istej farby ako všetky veveričky a má hnedé oči.

Alžbetka je veľmi starostlivá. Všetko si vopred naplánuje a potom to urobí.

Na kôre jej visí rozvrh, na ktorom má všetko rozpísané. Má tam napísané, kedy má raňajkovať, obedovať a ešte veľa iných vecí.

No podľme pekne po poriadku.

Domček má zariadený veľmi pekne. Hned' vpravo, ako sa pojde dnu, je malý vešiačik na odloženie klobúčikov. Pri vešiačiku je malá polička na knižky.

Vľavo je malé umývadielko a vedľa neho vanička. Za kúpelňou je malá kuchynka.

Pri kuchynke malá spálnička. V prostredku domčeka je veľká obývačka.

Alžbetka vstáva ráno o siedmej. Hned' sa umyje, učeše a naraňajkuje.

O ôsmej ide von poklebetiť si s kamarátkami.

O deviatej si pustí rádio, aby vedela, ktorá veverička vyhrala titul Miss veverička roku tisícdeväťstoveväťdesiat sedem. Je to titul najkrajšej veveričky v lese.

O jedenástej začína variť obed. Najčastejšie sú to varené oriešky s medom.

O dvanástej už obeduje.

O pol jednej si ľahne, aby o druhej popoludní bola pripravená na súťaž. Najčastejšie ju vyhrá Andrejka.

Dnes zase vyhrala Andrejka. Alžbetka si však vždy pomyslí: - Nie je dôležité vyhrať, ale zúčastniť sa. Každý účastník dostane bon-pari plnené orieškami.

O pol piatej, keď príde Alžbetka domov, znova si ľahne. Pospi si do deviatej večer a potom ide na nočné potulky s kamarátkami. Vráti sa až o druhej po polnoci. A znova si ľahne. Ráno vstanie o siedmej. A začína sa nový, úplne iný deň.

(Tinková, L.: Dobrodružstvá mušky Adelky a iných zvieratiek. Bratislava, 1997, s. 24.)

ČO JE TO?

Jedna nôžka,
jedna strieška,
po mlákach s ním
ktosi bežká.
Čo je to?
(kindzáD)

Dve paličky
na len tlčú,
nespravia mu
ranu, hrču.
Čo je to?
(nobuB)

Biele pole, čierne pole,
jedno hore druhé dole,
na tých poliach rastú tóny
ako smiech aj ako stony.
Čo je to?
(rívalK)

„Hm, hm, mú-mú-mú,
čo len deti smú!
Nechat' mliečko nedopíté,
čo im dávam na úsvite.“
Kto to mučí, uhádnite!
(avarK)

V ryšavom kožúšku
pozrie sa na šušku,
lepšiu než koláče.
Rýchlo k nej priskáče.
S chlapatým chvostíkom
zdoláva každý strom.
Čo je to?
(akčireveV)

Mám dobrého kamaráta,
ked' som v škole, vrábce ráta.
Vždy ohľasi, že prišiel host',
za stráženie dostane kost'.
Čo je to?
(kísP)

Taká štíhlá
ako ihla,
avšak aj ľahučka,
ľahšia než papučka.
Na papieri stopy necháva,
to je pre ňu radost', zábava.
Čo je to?
(akzureC)

Má prekrásne kučery.
Kto len tomu uverí,
že nie sú od kaderníka?
Iba bečí, nezakvíka,
seno si dá k večeri.
Čo je to?
(acvO)

MILAN RÚFUS
POĎAKOVANIE
ZA ÚRODU

Dnes boli naši v kostole
ďakovať Bohu za úrodu.
Že to, čo máme na stole,
hrial slniečkom a dal mu vodu.

Teraz Ti, Bože, ďakujem
za úrodu, čo v lese rastie.
A čo tam dáva Tvoja zem
pre detskú radost', detské šťastie.

Jahody, trnky, maliny,
oriešky, hríby... Z dávien času
tam deti chodia za nimi
a ako ovečky sa pasú.

Deti a vtáctvo nebeské.
Ved' je to všetko z tvojho rodu.
Aj veverička na lieske
bez slov sa modlí za úrodu.

A Ty počuješ každú tvár.
Tebe aj nemý prehovorí.
A ako dobrý hospodár
nasýtiš všetky Tvoje tvory.

$\triangle = \bullet$ $\blacksquare = \bullet$ $\circ = \bullet$ $\square = \bullet$ $X = \bullet$ $C = \bullet$ $\wedge = \bullet$ $\cdot = \bullet$ $\sim = \bullet$

VESELO SO ŽIVOTOM

- Čo používame privýrobe
metylalkoholu, deti?

- Slivky, droždie, - hovorí
Janko.

- A ako prebieha proces?

- Neviem, nám to vybu-
chlo!

* * *
- Ako sa vám dostala na-
fta do ucha? - čuduje sa
lekár.

- Chcel som počuť, ako
šumí more v mušli, ktorú som
doniesol z dovolenky.

* * *
- Pane ten cestovný pas
je falošný!

- Omyl, ten pas je pravý,
iba jasom niekto iný!

* * *
Učiteľka sa pýta prváčika:

- A ty si čí?

- Joj, keby som to vedel!
Kvôli tomu už bolo toľko
súdov!

* * *
Generál americkej
armády skúša nových voja-
kov, ktorí majú ísť do Vietna-
mu. - Vyskúšam si Vás ako
zvládnete výzbroj Vietnam-
cov! Čo je to DBP? - Dlhá
bambosová palica.

- Správne a čo je to KBP?

- Krátká bambusová pali-
ca.

- Správne. A čo je to
ŠDBPPL?

Vojaci nevedia.

- No predsa špeciálne
dlhá bambusová palica proti
lietadlám!

MAĽUJTE S NAMI

Milé deti, vymaľujte obrazok
a uvidíte, kam a s kým ide Alcia.
Svoje obrazky nám pošlite do re-
dakcie a odmeníme ich slo-
venskými knihami. Z posledných
prác sme odmenili: Kamila Kozu-
ba z Kacvína a Moniku Pietrzy-
kovskú z Podsrnia.

ODCHOD MAJSTRA

Čoskoro sa začne nová sezóna v zimných športoch. Žiaľ, v zjazdových disciplínach už neuvidíme jedného z najvynikajúcejších lyžiarov posledných rokov, Rakúšana Stephana EBERHARTERA. Totiž prednedávnom na tlačovej konferencii oficiálne vyhlásil, že končí aktívnu športovú činnosť.

Dá sa povedať, že do čias motocyklovej nehody iného veľkého rakúskeho zjazdára Hermanna Maiera (2001) bol S. Eberkarter v tejto krajine lyžiarom číslo dva. Avšak za neprítomnosti veľkého „Herminátora“ dokázal rýchlo vyjsť z jeho tieňa, rozprestrieť krídla a stat' sa čoskoro pýchou celého Rakúska. Síce na ZOH v Salt Lake City (2002) nedosiahol to, čo mu všetci predpovedali, ale vynahradil si to hned po olympiáde vo Svetovom pohári. Nielene vyhral v celkovej súťaži Svetového pohára, ale navyše získal aj dva malé krištáľové glóbusy za víťazstvá v zjazde a superobrovskom slalome. Na svoje tretie Hry v Salt Lake City išiel ako stopercentný kandidát na tri zlaté medaily. Ovšem, vybojoval tri, ale len jednu zlatú. Začal len bronzovou v zjazde, potom bola strieborná v superobrovskom slalome a nakoniec zlatá v obrovskom slalome. Práve v tejto súťaži mal teoretický najmenšie šance,

ale on postavil všetko na jednu kartu a získal vysnívané zlato. Bolo to presne mesiac pred zavŕšením 33 rokov, čím sa dostal do čela listiny najstarších olympijských majstrov.

Úspech v Salt Lake City znamenal akoby úvod k ďalším úspechom. O odložení lyží do kúta nemohlo byť teraz ani reči, keď sa ocitol na samom vrchole a preberal cenu za cenou, keď počul, ako ho prirovnávajú k najlepšiemu v minulosti rakúskemu zjazdárovi Franzovi Klammerovi ale-

bo spomínanému Hermannovi Maierovi. Klammerovi preto, že S. Eberharter vyhral v sezóne 2001/2002 šest zjazdov, čím vytvoril starý rekord svojho idola z r. 1977. A k Maierovi preto, že obaja vyhrali Svetový pohár v rovnako impozantnom štýle, čiže s obrovským bodovým náskokom, čo mohlo u súperov vysvetliť komplex menejcenosti. Ostatne Eberharter vyhral svetový pohár dvakrát – taktiež v sezóne 2002/2003. Dovtedy, čo treba zvlášť podčiarknúť, vybojoval vo Svetovom pohári dokopy 29 víťazstiev, v tom 18 v zjazde.

Počas poslednej sezóny (2003/2004) si taktiež počína znamenite a prehral iba... s H. Maierom, navyše s neveľkou bodovou stratou. Netreba podotýkať, že návrat H. Maiera po tak komplikovanej zlomenine nohy počína mnohí za zázrak, čo je obdivuhodné tým viac, že tento športovec, ktorý je sice od Stephana trochu mladší, chce vystaviť pokračovať ešte niekoľko rokov. Naproti tomu S. Eberharter povedal – pas. Má plné právo uznatiť, že ako olympijský majster, majster sveta a dvojnásobný víťaz Svetového pohára dosiahol už všetko, čo mal dosiahnut'. Viacerí odborníci sú tvrdia, že aj dnes, po dvadsiatich rokoch zápolenia na alpských tratiach, je fyzicky a psychicky dobre pripravený na ďalšie štarty. Srdce mu však povedalo: dost! A tak aj bude. (jš)

KRÁTKO ZO SPIŠA

Nedávno striebornú svadbu oslavili manželia Monika a Jozef Bednárikovi z Novej Belej. Pri tejto príležitosti im prajeme veľa lásky, vzájomnej úcty a podpory. Vrúcný pozdrav zasielajú dcéry s manželmi, vnúčky a mama.

* * *

V Nedeli dokončili výstavbu novej požiarnej zbrojnice. V súčasnosti sa pracuje na úprave interiérov.

* * *

Jednou z najstarších čitateliiek Života je Žofia Mlynarčíková (rod. Vojtasová) z Čiernej Hory (na snímke), ktorá pozorne každé číslo Života. Je obdivuhodné, že hoci má 83 roky, na čítanie nepotrebuje okuliare.

* * *

Kaplnka sv. Jozefa (na snímke) na cintoríne v Repiskách - Bryjovom Potoku je už úplne obnovená aj so slovenským nápisom „Pochválen Buď Pán Ježiš Kristus! Roku 1908“.

* * *

85. narodeniny oslávila krajanka Mária Gri-

gušová z Krempáčov, ktorej prajeme veľa božieho požehnania, zdravia a podpory v chorobe zo strany rodiny.

**Text a foto:
AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ**

PLETENÁ KLASIKA

Veľkosť: 14-15 rokov

Materiál: 1 kg hnedo-béžovej melírovanej vlny (80 % vlna, 20 % viskóza), 100 g – 147 m.), 100 g hnedej vlny (100 % akryl, 100 g – 230 m.)

Ihlíce: č. 3,5 a 5

Skuška očiek: 16 očiek x 22 r. = 10 x 10 cm

Vzor 4 obr./ 1 tahané očko: striedame 4 očká obr. džerseja a 1 tahané očko (na lícnej strane sňať hladko, na rubovej strane obrátene)

Postup práce

Predný diel: Začneme na ihlici č. 3,5 na 101 očiek hnedou vlnou. Vzorom 1/1 upletieme 6 cm. Pokračujeme na ihlici č. 5 melírovanou vlnou nasledovne: 1 obrátené (obr.) očko, 19 x 5 očiek vzor 4 obr./ 1 tahané očko, 4 očká obr. džersej, 1 okr. očko. Vo výške 46 cm uberieme stredné očko a každú polovicu dopletieme zvlášť. Na výstrih uberieme 14 x 1 očko v každom 2. riadku a ukončíme vo výške 66 cm.

Zadný diel: Pletieme ako predný. Na priekrčník uberieme vo výške 63 cm stredných 21 očiek, po stranach 2 x 2 očká a ukončíme vo výške predného dielu

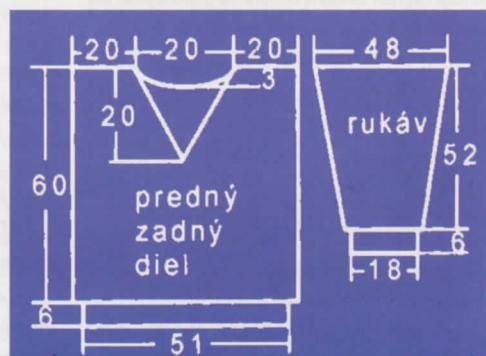
Rukávy: Začneme na ihlici č. 3,5 na 41 očiek hnedou vlnou. Vzorom 1/1 upletieme 6 cm. Pokračujeme na ihlici č. 5 melírovanou vlnou nasledovne: 1 obr. očko, 7 x 5 očiek vzor 4 obr./ 1 tahané očko, 4 očká obr. džersej, 1 okr. očko. Počas pletenia pribereieme po oboch stranach 20 x 1

očko v každom 5. riadku. Ukončíme vo výške 58 cm.

Zostavenie: Diely zošíjeme. Na ihlicu č. 3 naberieme tmavozelenou vlnou 78 očiek, vorm 1 angl. hl/1 obr. upletieme 3,5 cm a ukončíme. Pás prišijeme na priekrčník.

(Katarína – pletená móda jar – leto 2004)

Zuzka varí

ČO NA OBED?

REZNE ASTRA. 600 g prerasteného bôčika, 3 vajcia, sol', 80 g hladkej múky, olej alebo mast' na vyprážanie, 20 g masla na potretie.

Bôčik pokrájame na mensie kocky, dva razy zomelieme, hodne osolíme, rukami dobre spracujeme a necháme do druhého dňa v chlade odležať. Z odležaného mäsa sformujeme rukou na mokrej doske tenké rezne, ktoré obalíme cestičkom pripraveným z vajec rozšľahaných s múkou a v rozpálenom oleji alebo masti vyprážime. Hotové rezne potrieme roztopeným maslom. Podávame so zemiakovými hranolkami a s tatárskou omáčkou.

HYDINOVÉ RAGÚ. 1 kurča alebo sliepka, 60 g masla, 50 g hladkej múky, 120 g zeleniny (mrkva, zeler, por), 1 karfiol, zelená petržlenová vŕat', citrónová šťava, mleté čierne korenie, 1 dl sladkej smotany, sol'.

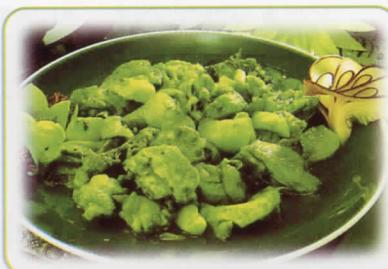
Kurča alebo sliepku vykostíme, a mäso pokrájame na väčšie kocky. Na panvicu dáme maslo, pridáme mäso a udusíme do polomäcka. Potom pridáme pokrájanú mrkvu, por a zeler, trocha podlejeme horúcou vodou a dusíme, až kym sa šťava nevydusí. Zaprášime múkou, znova podlejeme, pridáme trocha citrónovej šťavy a posekanú zelenú petržlenovú vŕat', osolíme, okoreníme, dodusíme do mäcku a zalejeme smotanou. V slanej vode osobitne uvaríme karfiol, rozoberieme ho na ružičky a pridáme do hydinového ragú. Podávame s cestovinou, so zemiakmi alebo s ryžou.

BORŠČ S PIRÔŽKAMI. 70 g hovädzích rebierok, 100 g údeného bôčka, 50 g mrkv, 50 g kalerábu, 1 pór, polovicu malej hlávky kapusty, 1 lyžica octu, 100 g cvikly, 2 dl kyslej smotany, sol'.

Rebierka a bôčik dáme varit' do trocha osolenej vody. Ked' voda začne vriet', pridáme koreňovú zeleninu pokrájanú na rezance a pomaly uvaríme do mäcku. Potom pridáme očistenú a olúpanú cviklu pokrájanú na rezance, pokrájanú kapstu, oct a ešte povaríme. Mäkké mäso vyberieme, vykostíme, pokrájame na kocky a vložíme späť do polievky. Podávame s pirôžkami a s kyslou smotanou.

ŠALÁTY

FALOŠNÝ HOMÁROVÝ ŠALÁT. 350 g postrúhané mrkvy, 200 g postrú-

haného surového zeleru, 200 g majonézy, niekoľko lyžíc smotany, mlieka alebo studenej vody, sol', mleté čierne korenie, citrónová šťava.

Do hustej majonézy zamiešame postrúhanú surovú mrkvu a postrúhaný zeler. Veľmi hustý šalát zriedime niekoľkými lyžicami smotany, mlieka alebo studenej vody. Nakoniec podľa chuti okoreníme, osolíme a pokvapkáme citrónovou šťavou.

MUČNIKY

ORIEŠKOVÝ KOLÁČ S JABLKAMI. 160 g hladkej múky, 120 g masla, 80 g práškového cukru, za hrst' hroziakov, vanilínový cukor, 220 g orieškov, citrónová kôra, 1-2 žltky, 4-5 jablk, 20 g masla a 20 g hrubej múky na vymästenie a vysypanie formy, 2 lyžice strúhanku opečenej na masle, trocha škoricového cukru.

Do preosiatej múky dáme cukor, postrúhanú citrónovú kôru, zomleté oriešky a vanilínový cukor. Potom do zmesi rozsekáme maslo, primiešame žltky a rýchlo vypracujeme cesto, ktoré dáme do chladna stuhnút'. Stuhnuté cesto vyvalkáme a vykrojíme z neho kotúč rovnako veľký ako je forma, ktorú vymästíme maslo a vysypeme múkou. Cesto opatrne prenesieme do formy a zo zvyšku cesta správime dookoła pás hrubý asi 1 cm. Potom cesto vo forme posypeme oprázenou strúhankou, postrúhanými jablkami, hroziakovami a škoricivým cukrom. Nakoniec na povrchu urobíme z tenkých prúžkov cesta mriežky a koláč upečieme v mierne teplej rúre do červena.

MLADÝM GAZDINÁM

- Hlávkový šalát nezvádne, ak ho dáme odrezanou plochou do plynkej nádoby s vodom.

- Cesto na rezance po vymiesení musí stáť aspoň 15-20 minút, aby sa dalo ľahko vyval'kať.

- Mrazené mäso upravujeme ešte v zmrzenom stave.

- Zo sliviek a rajčiakov ľahko stiahneme kôžku, keď ich na sitku na chvíľu ponoríme do vriacej vody.

Weterynarz

ZAPALENIE PŁUC U ŚWIŃ

Zapalenie płuc spotykane jest najczęściej u prosiąt i warchlaków trzymanych w pomieszczeniach wilgotnych, mających betonowe podłogi. Świnie dorosłe rzadziej chorują na zapalenie płuc, gdyż są odporne na zimno.

Inną dość często spotykaną przyczyną zapalenia płuc u świń jest nieumiejętnie zadawanie (wlewanie) płynnych leków. W wielu wypadkach właściwie świń, ulegając namowom sąsiadow, dają na przecyzszczanie roztwór soli gorzkiej, olej, napary z piołunu i inne lekarstwa, wlewając je do jamy ustnej. W wyniku takiego zadawania leków świnia zachłystuje się i płyn zamiast przez przełyk do żołądka dostaje się przez tchawicę do płuc powodując zapalenie. Takie zapalenie płuc nazywamy zapaleniem zachłystowym. Często kończy się ono śmiercią zwierzęcia.

Objawami zapalenia płuc są: duszność, kaszel oraz podwyższona temperatura ciała. Chorze świnie powinny jak najwięcej przebywać na świeżym powietrzu. W zimie trzeba umieścić je w ciepłym, suchym i dobrze przewietrzonym chlewie, z dużą ilością ściółki. Leczenie należy powierzyć lekarzowi. Oprócz zbiegów leczniczych duże znaczenie ma odpowiednie żywienie. Karma powinna być lekkostrawna i pożywna. Dla świń młodych najbardziej wskazane jest podawanie gotowanej kaszy jęczmiennej.

Zapobieganie tej chorobie polega na stworzeniu świniom odpowiednich warunków utrzymania. Przede wszystkim chlewy powinny mieć zapewnioną odpowiednią wentylację. Suchą ściółkę należy słać obficie W cieplej porze roku świnie powinny przebywać cały dzień na powietrzu. Na jesieni i zimą powinniśmy zabezpieczyć chlew od zimna i przeciągów.

OSPODYFTERIA DROBIU

Choroba występuje z reguły w końcu lata, na jesieni i w zimie i swym zasięgiem obejmuje drób w wieku 3-12 miesięcy. Może także występować w innych miesiącach, lecz wtedy jej nasilenie jest o wiele słabsze. Ospodyfteria występuje w dwóch postaciach: skórnej (ospowej) i dylterycznej. Zarażenie następuje przez styknięcie się zdrowych sztuk z chorymi lub takimi, które niedawno przebyły chorobę

Prawnik

STARANIA O ALIMENTY

(zarazek może jeszcze bardzo długo żyć w organizmie takich sztuk). Zarażenie może także nastąpić poprzez wodę, paszę czy grzedy, oraz zanieczyszczenie odpadami lub piórami sztuk chorych. Zarazki mogą być przenoszone na zdrowe sztuki również przez pasożyty (wszoły i kleszcze). Przy postaci skórnej, występującej częściej u indyków, na powiekach, dzwonkach, grzebieniu, wokół oczu i w okolicy dzioba powstają ospowe guzki koloru żółtawego. Guzki są różnej wielkości, czasami wielkości grochu. Postać dyferyczna trwa 1-3 tygodnie. W jamie ustnej i gardle chorego ptaka powstają brunatne błonki, które są bardzo trudne do oderwania. Po ich oderwaniu pozostają rany i następuje silne krwawienie. Czasem błonki zatkują otwory nosowe i gardła, utrudniając wówczas oddychanie oraz jedzenie. U chorych ptaków występuje duszność, oddech staje się charczący. Ptaki potrząsają głową, kaszlą, kichają, aby w ten sposób usunąć błony. Czasem następuje śmierć z uduszenia, lub – jeżeli choroba trwa dłużej – z głodu. Dyferyczna postać choroby jest znacznie groźniejsza niż postać skórna. W leczeniu guzki występujące na skórze należy smarować jodyną z gliceryną (na 1 część jodyny 5 części gliceryny), oczy i jamę ustną przemywać watą umoczoną w roztworze kwasu borowego. Chore sztuki trzeba oddzielić od zdrowych i umieścić w cieplym i suchym pomieszczeniu. Nawóz oraz pomieszczenia, w których przebywały chore sztuki, odkaża się roztworem sody żrącej. Równocześnie z leczeniem należy zniszczyć wszelkie i kleszcze, które przenoszą chorobę.

WYSYPKA ZIEMNIACZANA

Schorzenie to może powstać przy długotrwałym skarmianiu ziemniaków, zwłaszcza skiełkowanych. Wysypka występuje przeważnie na nogach, może też pojawić się na ogonie i szyi. Oprócz tego w jamie ustnej powstają pęcherzyki. Występuje biegunka, wzdęcia, czasem następuje porażenie zadu. Postępowanie w tej chorobie i zapobieganie jej jest podobne jak przy grudzie ziemniaczanej (odstawienie ziemniaków).

że rocznie można odłożyć 3,5 tysiąca złotych. Tak więc maksymalna kwota odkładanych na indywidualne konto pieniędzy nie powinna wynosić miesięcznie więcej niż około 295 złotych.

Według obliczeń ekonomistów, wpłacając przez 30 lat pracy co miesiąc 100 złotych, można liczyć na dodatkową emeryturę w wysokości około 650 złotych przez 15 lat. Przedtem jednak trzeba systematycznie oszczędzać. Dodatkową zaletą takiego systemu jest to, że oszczędności podlegają dziedziczeniu. W umowie o prowadzenie IKE można wskazać jedną albo nawet więcej osób, którym zostaną wypłacone zgromadzone na tym koncie oszczędności. Wyplata środków następuje po osiągnięciu przez oszczędzającego 60 lat. Wcześniejsza wyplata pieniędzy jest możliwa, ale trzeba liczyć się z utratą ulgi podatkowej.

CO MOŻEMY W UNII?

IKE, CZYLI DODATKOWA EMERYTURA

Ostatnio wiele się mówiło i pisało na temat przyszłych emerytur z nowego systemu. Według obliczeń specjalistów, przyszłe emerytury z nowego systemu emerytalnego mogą wynieść od około $\frac{1}{2}$ do $\frac{2}{3}$ ostatnich zarobków pracownika. Dlatego warto rozpoczęć dodatkowe oszczędzanie na przyszłą emeryturę. Od 1 września istnieje możliwość założenia Indywidualnego Konta Emerytalnego, tzw. IKE. Można to robić za pośrednictwem funduszy inwestycyjnych, biur maklerskich, zakładów ubezpieczeń oraz banków. Pieniądze wpłacane na Indywidualne Konto Emerytalne są wolne od podatku od zysków z oszczędności. System emerytalny IKE jest przeznaczony dla osób mało- i średnio zarabiających. Kwota oszczędności zgromadzona w ciągu roku nie może przekroczyć 1,5-krotności średniej pensji. Oznacza to,

Studia. Aby dostać się na studia, konieczne jest przedstawienie świadectwa maturalnego (jest honorowane przez większość uczelni w UE), dobra znajomość języka kraju – miejsca studiów (najlepiej mieć certyfikat) oraz zdanie egzaminów wstępnych (na niektórych uczelniach). Wiele wyższych uczelni w Europie nie pobiera opłat za naukę. W wielu można się też starać o stypendium i jest ono przyznawane na tej samej zasadzie jak innym studentom. Można też starać się o miejsce w bursie studenckiej. Należy pamiętać, że w UE nie ma jednolitego systemu edukacji – uczelnie w poszczególnych krajach mają własne przepisy.

Pieniądze dla małych przedsiębiorstw. Małe i średnie przedsiębiorstwa już od kilku lat mogą korzystać z funduszy pomocniczych, działających pod szyldem PHARE. Obecnie wchodzi w życie program PHARE 2002. Wszystkimi funduszami dla małych i średnich przedsiębiorstw zarządza Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości. Przedsiębiorcy mogą składać wnioski w Regionalnych Instytucjach Finansujących. Adresy można znaleźć na stronie: [.money.pl/firma/firma_ue/institucje](http://money.pl/firma/firma_ue/institucje).

Hviezdy o nás

VÁHY (24.9.-23.10.)

Tvoje styky so známymi zo zahraničia sa pekne vyvijajú. Dobre si však premysli plánovanú zmenu bydliska. V práci t'a čakajú isté zmeny, zachovaj však pokoj a vyjdeš z toho bez väčšej ujmy. Síce trochu utrpia tvoje nervy, ale nič si z toho nerob.

SKORPIÓN (24.10.-22.11.)

Tvoje rodinné vzťahy si žiadajú otvorené a rozvážne konanie. Aj finančné výdavky plánuj s ceruzkou v ruke. Môže sa stať, že niektorý zo súrodencov bude potrebovať tvoju pomoc. Poskytni ju, ale pamäтай, že najväčšou odmenou nebude jeho vdăčnosť, ale tvoja spokojnosť.

STRELEC (23.11.-21.12.)

Bude to zaujímavý mesiac. V prvej polovici dôjde k pozitívnym zmenám v tvojej finančnej situácii, čo ti pomôže vyriešiť viaceré problémy. Deti ti urobia veľkú radosť a zmeny v osobnom živote ti dodajú sebaistotu. Pozor na zdravie!

KOZOROŽEC (22.12.-20.1.)

Si pesimisticky naladený. Našťastie tvoja vrozená priebojnlosť ti pomôže presadiť sa v práci, na čom finančne získaš. Čaká t'a však nedorozumenie s priateľmi a to tvoju vinou. Bud' však pokojný, oni to s tebou myslia naozaj dobre.

VODNÁR (21.1.-18.2.)

Máš napäťe vzťahy so svojimi predstavenými, čo narušuje tvoju životnú stabilizáciu. Tvoja energia a pracovitosť ti však veľa uľahčí. Pomôže ti aj sympatia a uznanie okolia. Sústred' pozornosť na okruh priateľov, budú ti nápomocní.

RYBY (19.2.-20.3.)

Bude to dobrý mesiac, najmä v práci. Máš výhľadky na postup a finančný prospech. Dôležité môžu byť tvoje zahraničné kontakty. V kariére ti môže pomôcť aj patner. Napokon zlepšenie hmotnej situácie ti umožní uskutočniť dávne plány.

BARAN (21.3.-20.4.)

Neočakávané príjmy ti pomôžu vyriešiť finančné problémy. Urob to však s ceruzkou v ruke, aby si sa nedostal do ďalších t'ažkostí. V práci bud' opatrny, prílišný optimizmus by ti mohol priniesť sklamanie. Nezanedbávaj zdravie, najmä v tomto ročnom období.

BÝK (21.4.-20.5.)

Musíš dbať o dobré vzťahy s okolím. Zbavíš sa finančných problémov a do dotočný zárobok mimo pracovisko ti prinesie stabilizáciu. Vyhýbaj sa konfliktom so spolupracovníkmi. Ešte stále majú nad tebou prevahu, čo sa však onedlho môže podstatne zmeniť.

BLÍŽENCI (21.5.-21.6.)

Bud' diskrétny na pracovisku, ak nechceš vyvolať neprijemnú situáciu. Tvojmu partnerovi sa zdá, akoby bol aspoň Rockefellerom. Presvedč ho, aby sa reálne pozeral na svet. Cesta do cudziny ti pomôže nadviazať nové známosti, ba aj priateľstvá.

RAK (22.6.-22.7.)

Tvoja pracovitosť a vytrvalosť, ako aj pomoc spolupracovníkov upevnia tvoje postavenie v práci a pomôžu ti získať sebaistotu. Tvoj partner má výhľadky na lepsiu prácu – snažte sa to spoločne prediskutovať, lebo, ako hovorí porekadlo, nie je všetko zlato, čo sa blyší.

LEV (23.7.-23.8.)

Snaž sa pomôcť det'om realizovať ich plány. Hrozí ti však rozpor s rodičmi, preto bud' rozvážny a konaj diplomaticky. V práci je zatiaľ všetko v poriadku, ale dobre si premysli návrhy niektorých spolupracovníkov, ak nechceš mať t'ažkosti.

PANNA (24.8.-23.9.)

Môžeš nadviazať prospešnú spoluprácu v cudzine, v súvislosti s čím t'a môže čakať ďalšia služobná cesta. V práci môže dôjsť k neprijemným konfliktom, preto musíš konáť rozvážne a taktne. Najbližšia rodina, najmä deti, ti svojimi úspechmi urobia veľkú radosť. (jš)

Náš test

Viete čítať noviny?

I. Kedy čítate noviny?

- a/ počas raňajok – 4; cestou do práce – 2; c/ v zamestnaní – 1; d/ večer – 3.

2. Siahnete v núdzi i po starých tlačovinách?

- a/ výnimočne – 2; b/ nikdy – 1; c/ áno – 3; d/ dost' často – 4.

3. Najspoločlivejšie vás o pravdivosti tej či onej udalosti presvedčia:

- a/ argumenty – 4; b/ fotografie – 2; c/ filmový záznam – 1; d/ osobnosť novinára – 3.

4. Ako reagujete na ľudí, o ktorých viete, že neplnia dané slúby?

- a/ hneváte sa na nich – 3; b/ vyhnete sa im – 4; c/ stanú sa pre vás cudzími – 2; d/ nijako – 1.

5. Keby u vás doma zazvonil po-domový obchodník:

- a/ vypočujete ho – 4; b/ zabuchnete dvere – 2; c/ poženiete ho – 1; d/ rázne ho odbijete – 3.

6. Na ulici vás požiada o informáciu prít'ažlivá osoba opačného pohlavia:

- a/ začnete s ňou flirtovať – 3; b/ stručne odpoviete – 2; c/ ste nevrlí – 1; d/ snažíte sa urobiť dojem – 4.

7. Aký román si vyberiete na dlhšiu služobnú cestu?

- a/ historický – 1; b/ zo súčasnosti – 3; c/ horor – 2; d/ zábavný – 4.

8. Ktorá pokuta vás dokáže najviac nahnevať?

- a/ za rýchlu jazdu – 2; b/ za zlé parkovanie – 4; c/ za technické nedostatky – 3; d/ za jazdu na červenú – 1.

9. Poznáte koničky a slabostky nadriadených?

- a/ podrobne – 4; b/ máte iné starosti – 2; c/ matne – 3; d/ nie – 1.

10. Diskutujete niekedy o tom, čo ste čítali s priateľmi a známymi?

- a/ radi a Často – 4; b/ občas – 3; c/ zriedkakedy – 2; d/ rozhodne nie – 1.

HODNOTENIE

10-20 bodov: K čítaniu novín pristupujete metodicky. Najskôr preletíte titulky a potom začnete od stránky, ktorá vás najviac zaujíma. Často sa však k mnohým článkom ani nedostanete. Vzhľadom na vaše vyhnanené záujmy vám to ani neprekáža. Dost' vecí si totiž dokážete domyslieť. Stačia dve-tri vety a viete o čo ide.

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára, aj keď to po-kladá za predsudok našich babičiek, Je to predsa zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď sa vám snívalo:

- Labut – štastie v manželstve, požehnanie v deťoch.
- Lad a sneh vidieť – rôzne prekážky na vašej životnej ceste; poklínut sa na ňom – sklamanie v láske; chodit po ňom – práca sa ti bude daríť; sekáť ho – čaká ťa veľký strach; jest – tvoja námaha je zbytočná; v lete vidieť – tvoje úsilie vyjde nazmar.
- Lavínu vidieť – veľké nebezpečenstvo, neúspech; byť ňou zaspaný – smola, neštastie.
- Liek užívať – strata, ktorá však bude neskôr nahradená.
- Lipa – bezstarostná budúcnosť; vidieť ju kvitnúť – budeš mať veľké štastie, úspech; liezť na ňu – tvoje želanie sa splní.
- Lúška, chytať ju – odhalíš falošného priateľa; vidieť ju – do cesty ti príde falošná žena; usmrtiť ju – strasieš zo seba niečo nepríjemné; kožušinu nosiť – pred tebou sú nepríjemné dni.
- Lod na vode – príjem, zisk; na zemi – tvoja práca sa nevypláca; vidieť ju nakladať – vydarený obchod, podnikanie; plaviť sa ňou – štastie, úspech; bez kormidla – neúspech, nevydarená nejaká akcia; vidieť ju budovať – vratká láska; v zálive – radosť, dobrá správa; bez stažňov a vesiel – bieda, z ktorej nájdeš východisko.

21-30 bodov: Vo vašom prípade dosť záleží na tom, koľko máte na čítanie času. Raz prečíteate celé noviny, inokedy ich len preletíte. Zaujímavé, že to hlavné vám len málokedy uteče a významnejšie fakty si ešte dlho pamäťate. Nie je ľahko vás presvedčiť a svoje posteje často kontrolujete s priateľmi.

31-40 bodov: Ste veľmi pozornými a náročnými čitateľmi. S trochou zveličenia možno povedať – postrachom nedbalých novinárov. Pozorne prečíteate skoro všetko a neuniknú vám ani faktické a gramatické chyby. Ľahko by sa mohlo stat, že vám ten či onen denník odpadne od srdca. (jš)

Koktavý muž so ženou sa vratia z dovolenky. Bývajú na 50. poschodi. Výtah nefunguje. Idú pešo, a keď sú na 10. poschodi, on začne:

– Ku-ku-ku...

Žena na to: – Ne-nadávaj, ved už len 40 poschodi...

* * *

Farár sa stažuje miništrantovi:

– V kostole nie je ani noha. Dokonca ani organista neprišiel. Kto bude dnes hrať?

– Slovensko s Kanadou.

* * *

K policajtovi na roku ulice pribehne rozrušený muž a kričí:

– Uvidite, že jedného dňa sa naučíte zastavovať aj bez pomoci stromu.

– Práve mi ukradli auto. Tu, rovno spred obchodu...

– Videl som. Profesionálna prácička, však?

MENO VEŠTÍ

FÉLIX – jasné, žoviálne, dobré a úprimné meno.

Najčastejšie je to tmavý blondín alebo tmavovlasý, majúci štíhlú postavu, priemernú výšku a veľké hnedé alebo sivé oči. Pochádza z mnohotednej rolnickej alebo remeselnickej rodiny, ktorá máva dve, tri alebo aj viac detí, väčšinou chlapcov. Je to rodina s veľmi silnými emocionálnymi vzťahmi.

Félix je typ človeka veselej povahy, ktorý má rád spoločnosť. Má hudobné i obchodné schopnosti. Je veľmi dôvtipný, pohylivý, tvrdohlavý a chladnokrvný. Od najmladších rokov veľa a rýchlo hovorí a rád gestikuluje. V škole sa učí priemerne a len zriedkakedy končí vysokú školu. Všetci ho majú radi – kolegovia, rodina, známi a zamestnávatelia. Máva gesto, úprimnú dušu, veľa fantázie

a bohatú predstavivosť. Dobrý rozprávač, zanietený pre veľkú a šľachetnú ideu. Svojím dôvtipom a humorom nahradzuje nedostatky vedomostí. Najčastejšie je predavačom, nižším úradníkom, vedúcim čaty alebo priemerným hudobníkom. V povolaní nikdy nedosahuje vysoké postavenie. Na banketoch, svadbách, zábavách či meninách býva tzv. dušou spoločnosti. Máva veľké úspechy užien, ale lásku berie naľahko. V citoch je nestály, takže žení sa spravidla dosť neskoro. Kedže je dieťaťom šťastený a je mimoriadne šikovný, veľmi skoro nadobúda majetok. Výborný kolega, žičlivý, rád pomáha, ale nikdy nie je kolegom v zlom zmysle tohto slova. Najšťastnejšie obdobie v jeho živote pripadá na 22. až 30. rok života. Najčastejšie chorlavia na ťadviny, pečienku a žalúdok. Dožíva sa však pomerne vysokého veku. Najšťastnejšie dni pre Félixa sú stredy a soboty. Najšťastnejšie čísla: 2, 14 a 29. (jš)

SULTÁNOV NÁKUP

Ked' nakupuje brunejský sultán Hassanal Bolkiah (na obrázku s manželkou), dokáže vyraziť dych aj ľud'om v automobilke výrabajúcej luxusné limuzíny Rolls-Roche, kde sú na veľké peniaze zvyknutí. Sultán, ktorý zbohatol na rope a patrí medzi najbohatších ľudí

planéty, kúpil naraz 12 áut a zaplatil päť miliónov libier. Vozidlá sú opancierované, s nepriestrelnými sklami a vnútri sú vyzdobené diamantmi. Celý nákup smeroval do Bruneja, kde sa zaradí k vyššiemu stošesťdesiatim autám tej istej značky. Sultán zbiera autá ako niekoľko autíčka. Najviac je hrdý na pozlátené Ferrari.

NAJVÄČŠI DRAVEC

z rodu jastrabovitých – orol skalný, sa dnes na Slovensku vyskytuje už dosť vzácne. Patrí medzi najohrozenejšie druhy. Jeho hniezdenie zistili vo Vysokých, Belianskych a Nízkych Tatrách, na Orave, v Pieninách a vo Veľkej a Malej Fatre. Hniezdi na t'ažko prístupných miestach v skalách. Má rozpätie krídel až 2 metre. Ich rozmer a tvar mu umožňuje dlhé plachtenie pri pátraní po koristi. Potravu chytá na zemi. Loví rôzne živočíchy, od myší až do veľkosti mladej srny.

NAJHORŠIE OBLEČENÍ

Oblečenie hviezd je pod drobnohľadom, a koho by nepotešilo, keď sa ako zosobnenie nevkusu predvádzajú tí, ktorí nemajú finančné problémy a využívajú imidžnejkrov? Naposledy sa 42-ročná herečka Darryl Hannahová prechádzala ulicami Los Angeles, akoby noc predtým prespala na lavičke v parku a napriek letným horúčavám mala kožušinové čižmy. Zaujal aj Johny Depp, ktorý prišiel na premiéru svojho nového filmu Piráti z Karibiku v pružkovanom obleku á la Al. Capone. Obe hviezdy sa ocitli v zozname desiatich najhoršie oblečených ľudí v Hollywoode. (js)

POZNÁTE HO?

Tento muž v kardinálskom oblečení sa za svojho života oveľa viac venoval svetským záležitosťam ako duchovným. Ako prvý minister francúzskeho kráľa Ľudovíta III. určoval 18 rokov smer francúzskej zahraničnej a vnútornej politiky. Bol známy svojou hrdostou a mimoriadnou tvrdošinou. V jeho rézii sa Francúzsko stalo absolutistickým štátom. Platil vzorec: jeden kráľ, jedna viera, jeden zákon. Je to ten istý kardinál, ktorý vystupuje aj v Dumasovom románe Traja mušketieri. Je to, pravdaže, Richelieu.

PLATINOVÉ KRÁLOVSTVO

Juhoafrická monarchia Bafokeng žije z ťažby vzácnego kovu – platiny. Nachádza sa vnútri Juhoafrickej republiky, asi sto kilometrov na juhozápad od jej hlavného mesta Pretórie. Monarchia s rozlohou dvetisíc štvorcových kilometrov pritom na mapách väčšinou chýba. V skutočnosti ide o akúsi sústavu dvadsať deviatich domorodých osád, z ktorých tá najväčšia Phokeng, predstavuje „hlavné mesto“. Platina sa ťaží na každom voľnom priestranstve v prenosných baniach. Keď sa kov vytaží, bane sa rozmontujú a postavia inde, obyčajne hned vedľa.

LAS VEGAS PO ČESKY

Do mestečka Excalibur City chodia nakupovať Rakúšania české výrobky. Vyrástlo na juhu Moravy pred desiatimi rokmi. Spievajúce paláce, vysvietené obchodné domy, obrovskí kovoví rytieri podopierajúci stropy niektorých budov, drak v nadmernej veľkosti. Tomu sa hovorí Las Vegas po česky! S jednou chybou krásy – mestečko má totiž iba jedno kasíno, zopár hotelíkov a inak ho tvoria len samé obchodné domy.

V Dolnej Zubrici

V Kacvíne

SLOVENSKÉ NÁHROBKY NA SPIŠI A ORAVE

Foto: P. Kollárik a A. Klukošovská

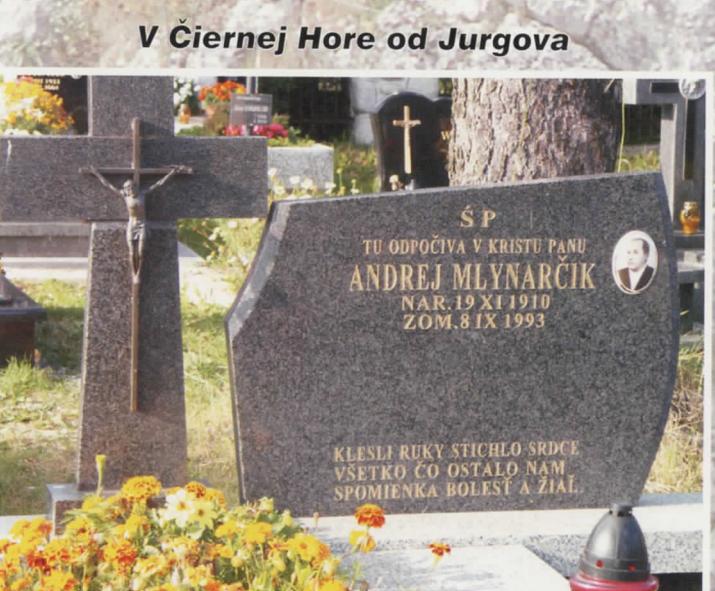

V Krempachoch

V Podsrní

V Novej Belej

V Čiernej Hore od Jurgova

Slávna Oblazová skala v Novej Belej. Foto: A. Klukošovská

Drukarnia Towarzystwa Słowaków w Polsce

adres biura Zarządu Głównego TSP:

ul. św. Filipa 7, 31-150 Kraków

tel.: (012) 632-66-04

tel./fax: (012) 634-11-27

e-mail: zg@tsp.org.pl

NIP: 676-01-12-788

nr konta: Bank Polska Kasa Opieki S.A.

III/O Kraków 36-1240-2294-1111-0000-3708-6972

Oferujemy:

- jedno- i wielobarwne druki wysokiej jakości do formatu A2,
- skład komputerowy,
- kompleksowe opracowanie prac,
- prace introligatorskie,
- wydawnictwa i inne

Polecamy do nabycia nasze publikacje:

■ Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.III</i> , (rocznik), Kraków 1995	10,00 zł
■ Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.VI</i> , (rocznik), Kraków 1999	10,00 zł
■ Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.VII</i> , (rocznik), Kraków 2000	10,00 zł
■ Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.VIII</i> , (rocznik), Kraków 2002	10,00 zł
■ Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.IX</i> , (rocznik), Kraków 2002	10,00 zł
■ J. Ciagwa, J. Szpernoga, <i>Słowacy w Powstaniu Warszawskim</i> , Kraków 1994	8,00 zł
■ Zbigniew Tobjański, <i>Czesi w Polsce</i> , Kraków 1994	10,00 zł
■ J. Ciagwa, <i>Dzieje i współczesność Jurgowa</i> , Kraków 1996	10,00 zł
■ H. Homza, St. A. Sroka, <i>Štúdie z dejín stredovekého Spiša</i> , Kraków 1998	11,00 zł
■ Miejsce w zdarzeniu antologia współczesnych opowiadań słowackich, Kraków 1998	12,00 zł
■ Vlastimil Kovalčík, <i>Klucz Światła wybór poezji</i> , Kraków 1998	13,00 zł
■ Pavol Országh Hviezdoslav, <i>Deti Prometeusa</i> , Kraków 1999	20,00 zł
■ <i>Miasta i Miejsca, Mestá a Miesta</i> , Kraków 2001, II polsko-słowackie spotkania poetów	10,00 zł
■ <i>Antologia współczesnej poezji słowackiej</i> , Kraków 2002, w przekładach Bohdana Urbankowski	15,00 zł
■ Julian Kwiek, <i>Z dziejów mniejszości słowackiej na Spiszu i Orawie w latach 1945–1957</i> , Kraków 2002	10,00 zł